

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Annika Koskela & Janette Leskinen

Tolkkupaja-hankkeen merkitys nuorten hyvinvoinnin ja elämänhallinnan tukemisessa

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Annika Koskela ja Janette Leskinen

Työn nimi: Tolkkupaja-hankkeen merkitys nuorten hyvinvoinnin ja elämänhallinnan tukemisessa

Ohjaaja: Katariina Perttula, Lehtori

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 61

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia vaikutuksia Tolkkupaja-hankkeella on ollut nuorten elämänhallintaan ja hyvinvointiin. Yhteistyötahonamme toimi Tolkkupaja-hanke, joka on Seinäjoen kaupungin nuorisopalveluiden sekä Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kehittämishanke. Hankkeen toiminta-aika on 1.3.2019-28.2.2022. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin nuorten yksilöhaastatteluja, jotka toteutettiin puolistrukturoituina haastatteluina. Tutkimukseen osallistui kuusi nuorta, jotka ovat olleet mukana Tolkkupajan toiminnassa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Tolkkupaja-hankkeen vaikutuksia nuorten elämään sekä tuottaa tietoa Tolkkupajalle nuorten kokemuksista.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: 1. Miten Tolkkupaja-hanke on vaikuttanut nuorten elämänhallintaan ja hyvinvointiin? 2. Millaisia vaikutuksia Tolkkupajalla on ollut nuorten voimavarojen löytymiseen? 3. Miten Tolkkupaja on vaikuttanut nuorten kouluttautumisen- tai työllistymissuunnitelmiin?

Opinnäytetyön teoriaosuus käsitteli työpajatoimintaa sekä Tolkkupaja-hanketta ja niiden tavoitteita ja tarkoitusta. Teoriaosassa käsiteltiin myös teemoja, jotka liittyvät koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin, kuten syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen liittyviä tekijöitä. Lisäksi teoriaosassa käsiteltiin elämänhallintaan sekä hyvinvointiin liittyviä osa-alueita.

Tutkimustuloksista selvisi, että Tolkkupaja-hankkeessa oleminen on vaikuttanut positiivisesti nuorten elämään sekä ollut merkittävä kokemus tulevaisuuden kannalta. Tuloksista tuli ilmi, että sosiaaliset suhteet ja mielekäs tekeminen nousivat nuorille tärkeimmiksi teemoiksi Tolkkupajatoiminnassa. Erityisen tärkeäksi toiminnaksi Tolkkupaja-hanke näyttäytyi sellaisille nuorille, joilla ei ollut muuta sisältöä arjessaan. Monilla nuorilla puuttui myös arkirytmä ennen Tolkkupajatoimintaa, joten sen parantuminen toiminnan myötä koettiin merkitykselliseksi. Lisäksi moni nuori sai apua tulevaisuudensuunnitteluun, kun pääsi kuulemaan eri vaihtoehtoista jatkopolkua ajatellen.

¹ Asiasanat: elämänhallinta, nuori, syrjäytyminen, työpaja

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Authors: Annika Koskela ja Janette Leskinen

Title of thesis: The Importance of Tolkku -Workshop on Supporting Young People's Life Management and Well-Being

Supervisor: Katariina Perttula, PhD, Principal Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 61

Number of appendices: 1

The aim of this study was to investigate the effects of the Tolkku -workshop on life management and well-being of young people. The thesis cooperation partner was Tolkkupaja workshop, which is a development project of the city of Seinäjoki youth services and European Social Fund (ESF). The project's period of activity is 1.3.2019-28.2.2022. This thesis is a qualitative research, where the material was gathered by individual interviews. They were based on semi-structured interviews. Six young people participated in this research, who have taken part in the activity of Tolkku workshop. The target of this thesis was to investigate the effects of Tolkku workshop on the life of young people, and to provide information of young people's experiences in Tolkku workshop.

There were three research questions in this thesis: 1. How has Tolkku workshop affected young people's life management and well-being? 2. What kind of effects did Tolkku workshop have on young people regarding finding their resources? 3. How has Tolkku workshop affected young people's education and employment plans?

The theoretical part of this thesis addresses workshop activities and Tolkku workshop along with their goals and purpose. Other themes were also described, for example people who are not in school or employed, social exclusion and its prevention. In addition, there were described parts of life management and well-being.

The results of this research showed that being part of the Tolkku workshop has affected positively on young people's lives and has been a remarkable experience, which makes a difference for their future. The results also showed that social relations and meaningful activity were most common answers, and they were experienced as most important. Especially young people who had nothing else to do experienced Tolkku workshop as meaningful. In addition, most young people had no rhythm on weekdays and, in their opinion, Tolkku workshop improved it. Furthermore, many young people received help for planning their future, because in Tolkku workshop they got a chance to hear many possibilities for their future.

¹ Keywords: life management, youth, social exclusion, workshop

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 TYÖPAJATOIMINTA SUOMESSA.....	7
2.1 Työpajatoiminnan tavoitteet	8
2.2 Työpajojen toimintamuodot	8
2.3 Osallisuus työpajatoiminnan taustateorianä	11
3 YHTEISTYÖTAHO TOLKKUPAJA-HANKE.....	13
3.1 Kohderyhmä ja tavoitteet	13
3.2 Luovat ja toiminnalliset menetelmät	15
3.3 Tolkkupaja-hankkeen vaikutukset	17
4 KOULUTUKSEN JA TYÖLÄMÄN ULKOPUOLELLA OLEVAT NUORET	18
4.1 Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat lukuina	19
4.2 Nuoruus	20
4.3 Syrjäytyminen.....	21
4.4 Nuorten syrjäytymisen riskitekijät	22
4.5 Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen.....	23
4.5.1 Nuorisotakuu ja etsivä nuorisotyö.....	25
4.5.2 Varhainen tuki.....	26
5 ELÄMÄNHALLINTA	28
5.1 Voimavarat.....	30
5.2 Hyvinvointi.....	31
5.2.1 Hyvinvoinnin fyysinen ulottuvuus.....	31
5.2.2 Hyvinvoinnin psyykinen ulottuvuus	32
5.2.3 Hyvinvoinnin sosiaalinen ulottuvuus	33
6 OPINÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS.....	35
6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	35

6.2 Tutkimuksen toteutus	35
6.3 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmä.....	37
6.4 Aineiston analysointimenetelmä.....	39
6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	40
7 TUTKIMUSTULOKSET	42
7.1 Taustatietoja.....	42
7.2 Tolkkupajatoiminnassa aloittaminen	42
7.3 Nuorten kokemuksia Tolkkupaja-hankkeesta.....	43
7.4 Tolkkupajan vaikutukset nuorten elämänhallintaan.....	44
7.5 Tolkkupaja-hankkeen jälkeen.....	45
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
9 POHDINTA.....	52
LÄHTEET	55
LIITTEET	61

1 JOHDANTO

Yhteistyötahomme on Seinäjoen kaupungin nuorisopalveluiden Tolkkupaja-hanke. Tolkkupaja-hankkeen tarkoitus on vahvistaa alle 30-vuotiaiden nuorten elämönhallintataitoja, toimintakykyä sekä sosiaalisia taitoja ja vahvuuksia. Tolkkupajassa keskiössä on osallisuus, toiminnallisuus sekä omat vahvuudet. Hanke tarjoaa matalan kynnyksen toiminnallisia ja luovia menetelmiä painotettua pajatyöskentelyä. (Tolkkupaja, 2019.)

Aiheena on Tolkkupaja-hankkeen toiminta, jota tarkastelemme nuorten hyvinvoinnin ja elämönhallinnan näkökulmasta keräämällä kokemuksia ja ajatuksia nuorilta, miten Tolkkupaja-hankkeessa mukanaolo on vaikuttanut heidän elämäänsä. Keskitymme koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten haasteisiin heidän arjessaan sekä miten Tolkkupaja auttaa ja helpottaa näiden nuorten arkea ja elämää. Nuorena tulevaisuuden pohtiminen on keskeisessä roolissa ja oma polku voi olla vielä löytämättä, ja siihen voi saada apua Tolkkupajassa. Koska Tolkkupajassa käy samassa elämäntilanteessa olevia nuoria, myös vertaistuen merkitys on isossa roolissa toiminnassa.

Tavoitteenamme oli tuottaa tietoa Tolkkupajalle hankkeessa olevien nuorten kokemuksista ja ajatuksista. Lisäksi tarkoituksenamme oli selvittää, miten hanke on heitä auttanut ja ohjannut uusille poluille elämässä ja saada selville, miten luovien menetelmien käyttö on vaikuttanut esimerkiksi nuorten voimavarojen löytymiseen.

Kokosimme laadullisen aineiston haastattelemalla Tolkkupaja-hankkeessa olevia nuoria. Yksilöhaastattelujen pohjalta halusimme saada selville nuorten omakohtaisia kokemuksia hankkeessa mukana olemisesta, kuinka voimavarat ovat riittäneet arjessa, mitkä asiat ovat osoittautuneet haasteellisiksi ja mitkä taas tuoneet onnistumisen kokemuksia. Haastatteluissa halusimme selvittää myös, miten Tolkkupaja-hanke on vaikuttanut nuorten tulevaisuuden suunnitelmiin. Koimme opinnäytetyömme aiheen tärkeäksi, koska nuorille suunnatut työpajat ovat tärkeitä erityisesti nuorille, joilla oma elämänsuunta on hukassa, sillä heille suunnatut työpajat ovat avainasemassa nuorten oman suunnan löytymiseen ja arjen hallitsemiseen.

2 TYÖPAJATOIMINTA SUOMESSA

Työpaja on yhteisöllinen oppimisympäristö, jossa valmennuksen avulla pyritään vahvistamaan arjenhallintataitoja sekä parantamaan yksilön valmiuksia hakeutua ja päästä koulutukseen tai työelämään. Suomessa työpajatoimintaa löytyy yli 90 %:ssa kunnista. Työpajatoimintajakson aikana positiivisia vaikutuksia on erityisesti koettu arjen hallinnassa (75 %), opiskelu- ja työelämävalmiuksissa (72 %) sekä tavoitteellisuudessa ja elämänhallinnassa (72 %). Lisäksi osallistujat ovat kokeneet, että sosiaalisissa taidoissa ja itsetuntemuksessa on tapahtunut huomattavasti muutosta parempaan. Työpajajakson jälkeen lähes 70 % nuorista on sijoittunut joko koulutukseen, työelämään tai muuhun omaan tarpeeseen soveltuvaan aktiiviseen toimintaan. (Into, [Viitattu 5.10.2020].)

Keskeisin asia työpajatoiminnassa on tekemisen kautta oppiminen sekä yhteisöllisyys. Työpajan valmennuksen avulla pyritään vahvistamaan muun muassa nuoren arjenhallintataitoja ja tukemaan tulevaisuuden suunnittelua sekä mahdollisuuksia hakeutua esimerkiksi koulutukseen. Menetelminä käytetään sekä yksilö- että ryhmävalmennusta. Vuonna 2017 työpajatoimintaan osallistui yhteensä 26 111 henkilöä, joista 14 256 oli alle 29-vuotiaita. Nuorten työpajoista on säädetty nuorisolaissa. (Bamming & Hilpinen 2018, 3.)

Työpajojen perustehtävä on muuttunut tultaessa 2000-luvulle, sillä 1990-luvulla työpajatoimintaa kuvailtiin enemmän hätäaputyöllistäjäksi. Työpajat ovat muuttuneet enemmän oppimisen sekä yksilöllisten valmennus- ja kuntoutuspalveluiden tuottajiksi. Perinteisen työvalmennuksen rinnalle on noussut yksilövalmennus, ja muun muassa kasvatuksellisuuteen liittyvät asiat ovat korostuneet. Työpajatoiminnassa nähdään vahva erikoistumisen ja ammattilaistumisen prosessi, jossa keskitytään yksilö- ja työvalmentajien vakinaistamiseen ja ammatilliseen osaamiseen. Näin pyritään kehittämään laadukkaita pajapalveluita, jossa yritetään kohdata monimuotoinen asiakaskunta entistä yksilöllisemmin. (Komonen 2007, 429.)

Yli 200 kunnassa toteutetaan nuorten työpajatoimintaa ja sen ylläpitäjiä on koko Suomessa 230. Työpajojen asiakasvirrat koostuvat opetus-, nuoriso- ja sosiaalitoimen sekä työhallinnon lähettämistä nuorista, jotka ohjautuvat pajoille yksilöllisten tarpeiden vuoksi, jotka ovat eriasteisesti tunnistettuja. Eniten nuoria tulee pajoille työvoimatoimistojen kautta,

mutta viime aikoina myös sosiaalitoimen ja opetustoimen kautta ohjautuvat asiakkaat ovat lisääntyneet. (OPM 2005, Komosen 2007, 432 mukaan.)

2.1 Työpajatoiminnan tavoitteet

Nuorisolain (L 21.12.2016/1285) mukaan nuorten työpajatoiminnan tavoitteena on parantaa nuorten valmiuksia päästä työelämään, koulutukseen tai muuhun nuoren tarvitsemaan palveluun työpajassa tapahtuvan valmennuksen avulla. Tarkoituksena on, että työpajassa mukana ollessaan nuori saa tukea itsenäistymiseen, itsenäiseen kasvuun sekä työpaja edistää nuoren osallisuutta yhteiskuntaan sekä parantaa elämönhallintataitoja. Lain mukaan myös jokaiselle nuorelle tehdään aina oma valmennussuunnitelma yhdessä nuoren kanssa. Työpajan on myös seurattava tuloksia, joita sen toiminnasta syntyy.

Nuorten työpajojen tavoitteena etsiä ja löytää mielekkäitä toiminnan muotoja, jotka tukevat nuorten itsenäistymistä, itsetuntoa ja vastuunottoa omasta elämästään. Jotta saadaan hyviä tuloksia, on tärkeä kehittää sellaisia työmenetelmiä, joiden avulla olisi mahdollista saada myönteisiä kokemuksia. Kasvaminen omaehtoisuuteen edellyttää oikeanlaista tukea ja ohjauksellista työtettä, jonka avulla nuoren on mahdollista löytää oma polkunsä. Tätä voidaan kutsua myös valmennukseksi. Työpajoilla on haluttu korostaa valmennuskäsitettä, koska se korostaa prosessin tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Se kuvaa myös valmentautujan omaa aktiivisuutta ja toimivana subjektina olemista. Aiemmin työpajatoimintaa kuvattiin ohjauksena, mutta valmennus on kaikkiaan tavoitteellisempi, kokonaisvaltaisempi ja osallistavampi käsite. (Pekkala 2004, 21–22, Komosen 2007, 432 mukaan.)

2.2 Työpajojen toimintamuodot

Nuorten työpajatoiminta on toimintamuoto, joka sijoittuu työelämän, koulutuksen sekä perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen välille. Sen tarkoituksena on lisätä nuorten opiskelu- ja työelämävalmiuksia, edistää nuorten työssäoppimista, tukea nuorten tulevaisuuden suunnittelua ja ammatinvalintaprosessia sekä vahvistaa arjentaiteja. Tavoitteena on tarjota sellaisia psyykkisiä, fyysisiä, sosiaalisia, ammatillisia ja koulutuksellisia valmiuksia, jotka edistävät työkykyä, -taitoa ja -halua. Mielekkäin tavoite

ammattikouluttamattomien nuorten kohdalla on koulutukseen hakeutuminen eikä välitön työllistyminen. Esimerkkinä vuonna 2004 on tehty peruspalveluiden arviointiraportti, jonka mukaan työpajojen nuorista asiakkaista melkein puolella (49,5 %) oli koulutustaustanaan pelkkä perusaste. Pajatoiminnassa on myös kyse ennaltaehkäisevästä toiminnasta, sekä jo marginaaliin ajautuneiden nuorten integroimisesta takaisin yhteiskunnan työ- ja koulutusjärjestelmään. (Komonen 2007, 433.)

Työpajojen yleisin toimintamuoto on valmennus, ja sen lisäksi työpajat voivat kouluttaa ja kuntouttaa. Jokaisen tilanne huomioidaan ja toiminnalla pyritään vastaamaan valmentautujan palvelutarpeisiin. Valmennuksen erityispiirteitä ovat muun muassa sosiaalinen vahvistaminen, joustavuus sekä yhteisöllisyyden rakentaminen. Lähes kaikki työpajat tarjosivat vuonna 2016 yksilövalmennusta. (Bamming 2017, 30.) Sen tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti vahvistaa yksilön arjenhallintaa ja toimintakykyä sekä antaa tukea jatkopolun löytämiseen (Into, [Viitattu 17.2.2021]). Yksilövalmennuksessa korostuu nuoren vastuun ottaminen omasta tulevaisuudestaan ja elämästään yksilöllisten valmennussuunnitelmien avulla (Komonen 2007, 434). Ryhmävalmennusta taas tarjosi 84 % työpajoista (Bamming 2017, 30). Ryhmävalmennuksen tavoitteena on vahvistaa valmentautujien sosiaalisia taitoja sekä kykyä toimia ryhmässä (Into, [Viitattu 17.2.2021]).

Monet erialojen ammattilaiset ovat toteuttamassa yksilövalmennuksen tehtävää, ja toiminnassa yhdistyy monenlainen osaaminen ja usein myös verkostoyhteistyö. Huolimatta ammattinimikkeestä jokaisen osaamista tarvitaan, olipa ammatti sitten sosionomi, nuorisotyöntekijä tai kasvatustieteilijä. Työvalmentajan päätehtävä on antaa työhön liittyvää tukea ja kehittää työvalmiuksia. Yksilövalmentajat keskittyvät nuoren yksilöllisiin tarpeisiin, suunnitelmallisuuteen sekä tilannearviointiin ja seurantaan. (Marniemi & Pekkala 2005, 15, Komosen 2007, 434 mukaan.)

Jokaisen nuoren kanssa tehdään valmennusjakson aikana yksilöllinen valmennussuunnitelma, johon asetetaan nuoren henkilökohtaisia tavoitteita työpajajaksolle, joita myös arvioidaan. Noin 89 % työpajoista kertoi, että valmentautuja pääsee itse osallistumaan työpajajakson arviointiin. Keskeisimpiä keinoja vaikuttaa pajan toimintaan olivat muun muassa tasaisin väliajoin järjestettävät yhteispalaverit, nuorten omat projektit sekä jakson lopussa toteuttavat palautekyselyt ja -keskustelut. (Bamming 2017, 30.)

Nykyisin nuorten työpajatoiminnalla päätehtävänä on työhön ja koulutukseen ohjaaminen eli niin kutsuttu työvalmennus. Pajojen vahvinta aluetta on myös ammatillisiin valintoihin ja työntekemiseen kohdistuva tuki. Rakentavia vaihtoehtoja haetaan kulloiseenkin tilanteeseen nuorien kokonaisvaltaisella huomioimisella, ammatinvalinnan edistämällä, polkujen rakentamisella ja selkiyttämällä. Kyse on työn ja elämänsuunnittelun kautta positiivisten merkitysten tuottamisesta. (Komonen 2007, 433–434.)

Pajojen yhtenä tavoitteena on saada nuori aktiiviseksi toimijaksi, joka ottaa omasta elämästään vastuuta. Tähän tavoitteeseen pyritään asiakaslähtöisyydellä ja yksilöllisellä työotteella. Tavoitteena on pysäyttää uhkaava syrjäytymiskierre ajoissa tai jo ehkä alkanut sellainen. Nuorten työpajat pyrkivät positiivisten kokemusten ja realistisen tulevaisuuden suunnittelun kautta lisäämään luottamusta ja otetta elämään. Pajoilla nuorten itsetuntoa ja uskoa itseensä ja omiin kykyihinsä pyritään vahvistamaan systemaattisesti. Tähän päästään toiminnalla, jolle on asetettu realistiset tavoitteet ja luodaan mahdollisuuksia avaavia suunnitelmia niiden toteuttamiseksi. (Komonen 2007, 434.)

Työpajoissa korostuu myös palveluohjaus, jossa kyse on pikemminkin prosessista kuin yksittäisistä toimenpiteistä. Palveluohjaus pitää sisällään esimerkiksi ammatinvalinnan neuvontaa ja ohjausta, nuoren ohjaamista käyttämään hänen tarvitsemiaan julkisia tai yksityisen sektorin palveluja sekä informaation antamista erilaista työ- ja koulutusmahdollisuuksista. (Heikkuri & Takkunen 2003, Komosen 2007, 434 mukaan.)

Työllistymisen tai koulutuksen lisäksi muita mahdollisia jatkopolkuja työpajan jälkeen ovat esimerkiksi kuntouttava työtoiminta tai työkokeilu. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu ihmisille, jotka ovat olleet pidemmän aikaa työttöminä. Tavoitteena on lisätä mahdollisuuksia työllistyä, totuttaa työelämän käytäntöihin sekä parantaa elämäntilannetta. Kunta järjestää kuntouttavaa työtoimintaa. Toiminnassa voi olla mukana erilaisilla työpaikoilla avustavissa tehtävissä. Kyseessä ei kuitenkaan ole työsuhde. Kunnan ja TE-toimiston virkailija laativat yhdessä asiakkaan kanssa aktivointisuunnitelman, jossa sovitaan kuntouttavasta työtoiminnasta sekä sen sisällöstä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 16.2.2021.) Suunnitelma tehdään henkilöille, jotka ovat olleet pitkään työttöminä. Aktivointisuunnitelman kautta ohjaututaan kuntouttavaan työtoimintaan. Sitä tehtäessä arvioidaan aluksi asiakkaan palvelutarve sekä työ- ja toimintakyky. Mikäli asiakkaan työ- ja toimintakyky eivät ole riittäviä

TE-toimiston palveluihin hänet ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan tai johonkin muuhun toimintakykyä edistävään palveluun. (THL 10.9.2019.)

Työkokeilun tarkoituksena on saada mahdollisuus päästä tutustumaan erilaisiin työtehtäviin ja ammattialoihin sekä saada apua selvittäessä omaa soveltuvuutta jollekin alalle. Lisäksi asiakkaan paluuta työelämään voidaan tukea työkokeilun avulla. Työkokeiluun voi osallistua esimerkiksi silloin, kun puuttuu ammatillinen koulutus, oma ala on etsinnässä tai alanvaihto on välttämätöntä erinäisistä syistä. Työkokeilu ei ole työsuhde eikä siihen osallistuminen edellytä tietynkestoista työttömyyttä. (Digi- ja väestötietovirasto 7.5.2020.)

2.3 Osallisuus työpajatoiminnan taustateoriana

Osallisuutta ei voida kutsua ominaisuudeksi, joka yksilöllä on tai ei ole, vaan se voidaan nähdä prosessina, jossa nuorella on mahdollisuus kasvaa esimerkiksi työpajatoiminnan kautta yhteisön jäsenyyteen (OPM 2005, Komosen 2007, 432 mukaan). Osallisuus on kuulumista kokonaisuuteen, jossa on mahdollista liittyä erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä vuorovaikutussuhteisiin, jotka lisäävät elämän merkityksellisyyttä. Kaiken kaikkiaan osallisuus on vaikuttamista erilaisiin asioihin, kuten yksilön omiin mahdollisuuksiin, elämäntapaan, palveluihin, toimintoihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. Osallisuus ilmenee päätösvaltana yksilön elämässä ja vaikuttamisen prosessissa, jossa yksilö itse pystyy vaikuttamaan itsensä ulkopuolelle esimerkiksi ryhmässä tai yhteiskunnassa. Lisäksi osallisuus ilmenee merkityksellisyyden luomisena ja osallistumisen kokemuksena sekä vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin liittymisenä. (Isola ym. 2017, 5.)

Olennainen osa yhteiskunnallista osallistumista ja kiinnittymistä yhteisöön on mahdollisuus vaikuttaa omaa elämää koskeviin asioihin. Palkkatyö on suomalaisessa yhteiskunnassa yksi merkittävimmistä toimintaan osallistumisen muodoista. Ihmisen identiteettiä, asemaa ja paikkaa yhteiskunnassa määrittelee osaltaan työ ja ammatti. Työelämän ulkopuolelle jääminen rajaa ihmiseltä pois normaalit kytkökset työyhteisöön ja siltä osin myös yhteiskuntaan. Pitkäkestoinen työttömyys saattaa johtaa sosiaalisen syrjäytymiseen, jolla taas on suuria vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin. (THL 1.11.2019.)

Yhteiskunnan ja nuoren suhdetta voidaan tarkastella osallisuuden käsitteen avulla. Myös nuorten työpajatoiminnan tarkastelulle osallisuus muodostaa mielekkään kehyksen. Se on nuoresta itsestään lähtevä, hänen kykyuskomuksiinsa ja emootioihinsa sekä päämääriinsä perustuva prosessi, mutta siihen vaikuttavat myös olosuhteet, sosiaaliset rakenteet ja toiset ihmiset. Osallisuutta voidaan lähestyä osattomuutena johonkin tai osallisuutena johonkin. (Komonen 2005, Komosen 2007, 430 mukaan.)

Yksi keskeinen keino ehkäistä syrjäytymistä ja torjua köyhyyttä on osallisuus, sitä edistämällä vähennetään muun muassa eriarvoisuutta. Osallisuuden kokemisen yksi väylä on osallistuminen (THL 1.11.2019). Suomalaisessa yhteiskunnassa osallisuus rakentuu koko ajan vahvemmin erilaisiin yhteisöihin osallistumisen varaan. Koulutusta voidaan kuvata tästä syystä valintojen ja mahdollisuuksien, mutta myös riskien ympäristöksi, jossa yhteiskuntaan integroituminen tai syrjäytyminen tapahtuu nuorten kohdalla. Yhteiskunnassa on tapahtunut sellaisia muutoksia, joiden takia nuorten integroituminen yhteiskuntaan, työhön ja muihin instituutioihin on muuttunut yhä monimutkaisemmaksi ja epävarmemmaksi prosessiksi. Suoraviivaiset siirtymät ovat muuttuneet katkonaisiksi poluiksi peruskoulusta jatkokoulutukseen ja edelleen työelämään. (Komonen 2007, 430.)

3 YHTEISTYÖTAHO TOLKKUPAJA-HANKE

Tolkkupaja on kehittämishanke, jota rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ja Seinäjoen kaupungin nuorisopalvelut. ESR:n toimintalinja 5, 10.1. koostuu työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantamisesta (Tolkkupaja, 2019). Tolkkupaja-hankkeen toiminta-aika on 1.3.2019–28.2.2022 (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 1).

Tolkkupaja-hanke tekee yhteistyötä Preppaamo 2-hankkeen ja Ohjaamo-hankkeen kanssa (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 9). Muita yhteistyökumppaneita ovat TE-palvelut, Buusti ry, Kela, Toimintotalo, oppilaitokset, Kaks'Kättä työpaja, TYP, Rikosseuraamuslaitos, Seurakunta, Järjestöalo ja Olkkari (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 5). Tolkkupaja-hankkeen tarkoitus on vahvistaa alle 30-vuotiaiden nuorten elämänhallintataitoja, toimintakykyä sekä sosiaalisia taitoja ja vahvuuksia, jotka voivat selkeyttää nuoren ajatuksia, pohtiessaan tulevaisuuden suunnitelmiaan. Tolkkupajassa keskiössä on osallisuus, toiminnallisuus sekä nuorten omat vahvuudet. Hanke tarjoaa matalan kynnyksen toiminnallisia ja luovia menetelmiä painotettua pajatyöskentelyä. Hankkeen aikana luodaan kohderyhmän nuorille tavoitteellinen palvelukonsepti, jonka tarkoituksena on tarjota onnistumisen kokemuksia, sosiaalista osallisuutta sekä apua tulevaisuuden suunnitelmien hahmottumiselle. (Tolkkupaja, 2019.)

3.1 Kohderyhmä ja tavoitteet

Tolkkupaja on suunnattu Seinäjoella asuville alle 30-vuotiaille nuorille, joilla ei ole mielekästä tekemistä (Tolkkupaja, 2019). Näitä kohderyhmiä ovat esimerkiksi koulupudokkaat, heikommassa työllisyysasemassa olevat nuoret, syrjäytyneet, syrjäytymisvaarassa olevat, maahanmuuttajat sekä muut erityisnuoret (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 3). Sinne voi hakea esimerkiksi sellainen nuori, joka on keskeyttänyt opintonsa tai on kuntoutumassa opiskelu- tai työelämäänsä. Tolkkupajaan voi tulla erilaisilla sopimuksilla, kuten kuntouttavan työtoiminnan sopimuksella tai sosiaalisen kuntoutuksen sopimuksella. Sosiaalisen kuntoutuksen sopimuksella voivat tulla esimerkiksi sellaiset nuoret, jotka ovat sairauslomalla, kuntoutusrahalla tai koulun väliaikaisella keskeytyksellä. Pajaan voi ohjautua esimerkiksi etsivän nuorisotyön kautta, työllisyyspalveluiden, Aimon, TE-toimiston, aikuissosiaalityön tai oppilaitosten kautta. (Tolkkupaja, 2019.)

Tolkkupaja-hankkeessa käyvillä nuorilla elämäntilanteet ovat hyvin erilaisia ja joillakin jopa todella haastavia. Osa nuorista on vaarassa syrjäytyä tai ovat syrjäytyneitä muun muassa heikon itsetunnon ja pystyvyyden vuoksi, yksinäisyyden sekä palveluihin osallistumisen haasteiden vuoksi. Nämä asiat voivat johtaa nuoren eristäytymiseen yhteiskunnasta ja saada nuoren tuntemaan, että hän ei kuulu mihinkään. Seurauksena voi olla, että omaa tulevaisuuttaan ei näe valoisana, ja osa voi kokea jopa toivottomuutta omasta elämästään. Tolkkupaja-hankkeessa jokaiselle halutaan luoda kokemus, että on hyväksytty juuri sellaisena kuin on ja pyritään vahvistamaan nuoren omia ajatuksia voimavaroistaan, vahvuuksistaan sekä tulevaisuuden mahdollisuuksistaan. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 3.)

Tolkkupajan hankesuunnitelman mukaan etsivän nuorisotyön asiakkaiden määrä on kasvanut, esimerkiksi vuonna 2017, asiakkaita oli 60 henkilöä enemmän, kuin edellisenä vuonna (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 3). Etsivän nuorisotyön tarkoitus on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria pääsemään sellaisen avun ja tuen piiriin, joilla voidaan edistää heidän osallisuuttaan yhteiskuntaan sekä pääsyä työelämään ja koulutukseen. Työtä tehdään nuoren kanssa yhteistyönä ja se on vapaaehtoista. (Aluehallintovirasto, [Viitattu 13.11.2020].) Asiakaskunnassa on myös sellaisia nuoria, jotka eivät ole vielä kykeneviä sitoutumaan esimerkiksi työkokeiluun tai kuntouttavaan työtoimintaan. Lisäksi tällaiselle kohderyhmälle ei ole Seinäjoella paikkaa, mihin nuoret voisi ohjata. Tähän tarpeeseen Tolkkupaja-hanke haluaa vastata. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 3.)

Tolkkupaja-hanke hakee ratkaisua erityisesti sellaisille nuorille, joilla on haasteita arjenhallinnassa, vaikeuksia löytää kiinnostavaa opiskelupaikkaa tai ammattialaa, ongelmia työelämään sopeutumiseen tai vaikeuksia saada aikaan positiivisia muutoksia omien haasteiden vuoksi. Näitä haasteita voivat olla esimerkiksi yksinäisyys, erilaiset sosiaaliset ja psyykkiset esteet, sosiaalisten taitojen uupuminen, opiskeluvaikeudet, päihderiippuvuus, mielenterveysongelmat ja osaamattomuus itsenäiseen elämään tarvittavien perustaitojen toteuttamisessa. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 3.)

Päätavoite on aktivoida syrjäytymisvaarassa olevia, syrjäytyneitä ja heikommassa asemassa olevia nuoria osallisuutta edistäviin palveluihin sekä vahvistaa muun muassa nuorten toimintakykyä ja sosiaalisia taitoja, jotta heidän osallistumisensa ryhmätoimintoihin

ja muihin palvelujen piiriin onnistuisi. Kohderyhmän nuorille kehitetään hankkeen aikana yhdessä nuorten ja yhteistyökumppaneiden kanssa palvelukonsepti, joka on matalakynnyksinen, tavoitteellinen ja toiminnallinen, minkä avulla vahvistetaan nuorten valmiuksia kiinnittyä toimintaan ja palveluihin. Ryhmävalmennuksen lisäksi nuori saa myös henkilökohtaista tukea ja ohjausta yksilövalmennuksen avulla. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 4.)

Tolkkupaja-hankkeessa korostuu muun muassa verkostoituminen, yhdessä tekeminen, sosiaaliset taidot, tulevaisuuden suunnitelmat sekä osallisuus ja osallistaminen. Hankkeen tarkoituksena on valmentaa nuoria tiedostamaan heidän mahdollisuuksiensa ja valintojensa merkitys. Tolkkupaja-hanke toimii nuorten tukipilarina omien vahvuuksien ja mielenkiinnonkohteiden löytymisessä. Keskiössä on nuoren omat mielenkiinnon kohteet. Hanke antaa nuorille tavoitteellista tekemistä luovin ja toiminnallisoin keinoin. Vertaistuki on myös suuressa roolissa Tolkkupaja-hankkeessa. Vertaistuen avulla nuori saa ymmärrystä ja kannustusta tilanteeseensa ja mahdollisesti uusia ajatuksia suunnitelmiansa rakentamiseen yhteistyössä hankkeen toimijoiden kanssa. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 3.)

3.2 Luovat ja toiminnalliset menetelmät

Tolkkupajan toiminta perustuu erilaisiin projekteihin sekä Avoimen Tolkun toimintaan. Projektitöiden ja toimintaryhmien sisällöt toteutetaan yhdessä nuorten ja eri alojen ammattilaisten kanssa. Tolkun projektit kokoontuvat neljä kertaa viikossa ja Avoin Tolkku kerran viikossa. Avoimessa Tolkussa nuorella on mahdollisuus harjoitella sitoutumista toimintaan rauhassa ja toimintaa voi osallistua esimerkiksi vain tunniksi tai jäädä pidempään. Avoimen Tolkun kokoontumisten teemoja suunnitellaan yhdessä nuorten kanssa. (Tolkkupaja, 2019.)

Projektit taas ovat suljettuja ryhmiä ja kestoltaan kolmen kuukauden mittaisia. Projektit sijoittuvat eri ammattialoille, ja jokaisessa projektissa liikutaan sekä kokataan säännöllisesti. Ne voivat toteutua esimerkiksi esityksinä tai aina päiväkodeista palvelutaloissa järjestettyihin hyvänmielentempauksiin. Projektit tuovat iloa siis nuorten lisäksi myös muille. Toiminnallisia ja luovia teemoja voivat olla esimerkiksi valokuvaus, ekologisuus, teatteri,

ympäristötaide, musiikki, liikunta, ravitsemus, luonto ja seikkailu sekä erilaiset tapahtumat ja hyvänmielentempaukset. Toimintaan liittyy myös vahvasti nuorten omat tulevaisuuden suunnitelmat ja elämänhallinta sekä niiden selkeytyminen, niin yksilö- kuin ryhmävalmennuksenkin avulla. (Tolkkupaja, 2019.)

Nuoret pääsevät itse osallistumaan projektien ja avoimien ryhmien suunnitteluun ja toteutukseen. Projektiaihiot suunnitellaan tuetusti yhteistyökumppaneiden ja nuorten kanssa. Projektin aiheita voi esimerkiksi olla esittävää taidetta julkiseen kaupunkiympäristöön, vanhainkoiteihin toiminnallista sisältöä ja Sahalammen alueelle tulevaan skeittipuistoon aktiviteetteja. Nuoret saavat projektiin osallistumisesta osallistumistodistuksen, ja jokaiselta hankkeen osallistujalta kerätään palautetta, jotka huomioidaan hankkeen toimintaa suunniteltaessa ja toteutuksessa. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 6.)

Toiminnallisten ja luovien menetelmien tarkoituksena on lisätä ja mahdollistaa vuorovaikutusta ja keskinäistä ymmärrystä. Tavoitteena on auttaa asiakasta löytämään sanoja sellaisille kokemuksille, mielikuville, tunteille ja ajatuksille, jotka eivät ole välttämättä vielä sanallisella tasolla. Hankkeen toimintamuotojen avulla pyritään nostamaan asiakkaan ääni kuuluviin yhtenä tasavertaisena neuvottelevana osapuolena. Keskiössä on asiakkaan voimaannuttaminen edistämällä ja mahdollistamalla hänen ilmaisuaan. (Salo-Chydenius 2017.)

Kun ihminen on aktiivinen yhteisön jäsen ja hallitsee oman elämänsä kulkua, hän uskoo ja luottaa omaan toimijuuteensa. Elämässä haasteita kohdatessa ihmisen voi olla vaikea nähdä tarjolla olevia mahdollisuuksia, vaikka juuri niitä saatettaisiin tarvita haasteista ylipääsemiseen. Luovassa toiminnassa ihminen saa etäisyyttä arkeensa, merkityksellisiä kokemuksia ja uusia näkökulmia. Eri alojen ammattilaiset voivat hyödyntää luovia menetelmiä erilaisin tavoin, kunhan tavoitteet ja käytetyt lähestymistavat sopivat yhteen. (THL 13.7.2020.)

Luovien menetelmien pääpainona on koko prosessi eikä luova lopputulos. Tavoitteena on siis prosessi, joka etenee kokemusten ja niiden reflektoinnin kautta. Prosessi rikastaa yhteistä kokemis- ja elämismaailmaa. Luovaan prosessiin kuuluu viisi eri vaihetta, jotka ovat

virittäytyminen, etäännyttäminen, sanoittaminen, jakaminen sekä palaute ja hyväksyntä. (THL 13.7.2020.) Kaikki nuoret eivät välttämättä osaa pukea ajatuksiaan sanoiksi, jolloin luovien menetelmien käyttö voi toimia viestintävälineenä ja helpottaa nuorta puhumaan asioista sekä rentouttaa ja piristää. Luovan toiminnan avulla nuori voi esimerkiksi purkaa sisäistä vihaansa ja oppia ilmaisemaan tunteitaan, mikä voi ennaltaehkäistä vihan kohdistamista muihin tai estää tunteen patoamista. (Aaltonen ym. 2003, 435.)

3.3 Tolkkupaja-hankkeen vaikutukset

Hankkeessa vahvistetaan jokaisen nuoren valmiuksia päästä eri palveluihin, joihin ei esimerkiksi ole aiemmin ollut mahdollista osallistua, ja se tarjoaa kiinnostuksen sellaisille nuorille, joilta sellainen puuttuu. Pidemmällä aikavälillä tuloksena on, että yhä vähemmän nuoria jää palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Tavoitteena on, että Tolkkupaja-hankkeen osallistujista 20 % siirtyy työelämään, 30 % koulutukseen ja 50 % johonkin muuhun positiiviseen palveluun, kuten kuntoutuspalveluihin tai kuntouttavaan työtoimintaan. Hankkeen kautta tavoitetaan nuoria, jotka ovat syrjäytymisvaarassa. Tuloksena hankkeessa olemisesta nuorilla on henkilökohtainen suunnitelma elämässä eteenpäin pääsemiseksi, ryhmässä toimimisesta syntyneet onnistumisen kokemukset sekä monipuolisesti tietoa ja taitoa elämänhallinnasta, projektien suunnittelusta ja toteuttamisesta monialaisten asiantuntijatiimien kanssa. Tämän ansiosta myös nuoren verkostot laajenevat. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 7.)

Tolkkupaja-hankkeen konseptimallista on tavoitteena saada Seinäjoella pysyvä toimintamalli. Hankkeen aikana myös selvitetään, millaisilla keinoilla matalakynnyksinen, luovia ja toiminnallisia menetelmiä tuottava palvelu nuorille saadaan Seinäjoella pysyväksi toiminnaksi. Lisäksi työpajatoiminnan kehittämistyössä hyödynnetään hankkeen aikana saatuja kokemuksia ja huomioidaan yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset, jotka koskevat nuoria. (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 8.)

4 KOULUTUKSEN JA TYÖELÄMÄN ULKOPUOLELLA OLEVAT NUORET

Kaikkien koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tilanne ei ole automaattisesti huono, mutta heidän tilanteeseensa on silti suhtauduttava vakavasti, sillä etenkin sen pitkittyessä tilanne on riski. Työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen voi tuoda monia epäsuotuisia seurauksia, kuten epävarmuus työstä ja tuloista, mikä voi aiheuttaa nuorille lannistumista ja pettymystä. Lisäksi sillä voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia terveyteen, syntyvyyteen ja rikollisuuteen. Työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen voi myös heikentää sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä saada nuoret tuntemaan itsensä osattomiksi. Myös heidän tyytyväisyytensä elämäänsä sekä luottamus muihin ihmisiin voi olla muita nuoria heikommalla tasolla. (Minedu 2019, 7.)

Koulunkäyntiin ja koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen liittyy suomalaisessa yhteiskunnassa voimakas yhteiskunnallinen signaali, ja pitkälle kouluttautumista pidetään suurella arvolla, jopa itseisarvona. Koulutuksen kesken jättäminen tai vähemmän arvostetun koulutuksen käymistä pidetään usein merkinä epäonnistumisesta. (Jahnukainen 2005, Vähä-Vahe 2014, 16 mukaan.) Koulunkäynti on todella keskeinen osa nuorten elämää ja syrjäytymiselle erityisen herkkänä siirtymävaiheena pidetään peruskoulusta toisen asteen koulutukseen siirtymistä (Lämsä 2009, Vähä-Vahe 2014, 15 mukaan).

Peruskoulusta toisen asteen koulutukseen liitettyjä siirtymäongelmia ovat yhteishaussa hakematta jättäminen, ilman opiskelupaikkaa jääminen, vaikka olisi hakenut yhteishaussa, saadun opiskelupaikan peruuttaminen, koulutuksen varhain kesken jättäminen sekä luokalle jääminen. Tutkimuksessa poikia jäi yhteishaussa tyttöjä enemmän ilman opiskelupaikkaa ja lisäksi poikien keskimääräinen koulumenestys peruskoulussa oli selvästi heikompaa kuin tyttöjen. (Karppinen 2007, 122–125.) Koulutuksen keskeyttäminen oli sitä todennäköisempää, mitä alemmalta hakutoiveelta hakija oli tullut valituksi (Karppinen 2007, 130). Karppisen (2007, 138) mukaan tutkimustuloksissa nousi esille myös, että monien nuorten hakutoiveet ovat heidän koulumenestykseensä nähden epärealistisia eli he hakeutuivat aloille, joille oli heidän koulumenestyksellään vaikea päästä. Tähän tulisi kiinnittää enemmän huomiota opinto-ohjauksessa.

4.1 Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat lukuina

Koulunkäyntiin liittyviä syrjäytyviä tekijöitä ovat muun muassa heikko koulumenestys ja motivaatio, koulutuksen keskeyttäminen, alisuoriutuminen sekä jatkokoulutusvalintoihin liittyvät ongelmat (Alatupa ym. 2007, Vähä-Vaheen 2014, 15 mukaan). On todettu, että oppimisvaikeudet koulussa voivat johtaa kierteeseen, johon voi liittyä koulun ulkopuolelle jäämistä, rikollisuutta ja käyttäytymisongelmia (Pierson 2010, Vähä-Vaheen 2015, 15 mukaan). Hämäläisen (29.9.2019) mukaan koulunkäyntiin liittyvät ongelmat, kuten luvattomat poissaolot ja koulu-uupumus ovat yleisiä etenkin koulukiusattujen nuorten keskuudessa. Kiusatuksi tuleminen heikentää huomattavasti nuorten hyvinvointia ja elämänhallinnan tunnetta sekä heidän tyytyväisyyttään elämään.

Lukuvuonna 2016/2017 nuorista opiskelijoista 5,1 % keskeytti opintonsa eikä jatkanut missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Lukiokoulutuksessa keskeyttämisprosentti oli 3,1, ammatillisessa koulutuksessa 7,4, ammattikorkea-koulutuksessa 7,3 ja yliopistokoulutuksessa 5,9 %. Lukuvuonna 2016/2017 miehet keskeyttivät koulutuksen useammin kuin naiset. Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti kokonaan miehistä 6,0 % ja naisista 4,2 %. Koulutusta molemmat vaihtoivat yhtä usein. Ammattikorkeakoulutuksen keskeyttivät useammin miehet (9,3 %), kun taas ammatillisen koulutuksen keskeytti useammin naiset (7,5 %), mutta kokonaan keskeyttämisen sijaan, naiset jatkoivat opintojaan jossain toisessa koulutuksessa useammin kuin miehet. Lukuvuonna 2017/2018 peruskoulun kesken jättäneitä oli yhteensä 510. (Tilastokeskus 14.3.2019.)

Joka vuosi noin 4000 suomalaista nuorta jää ilman peruskoulun jälkeistä koulutuspaikkaa. Jokaisesta ikäluokasta yhteensä noin 15 % ei suorita toisen asteen tutkintoa. Työttömyys ja kouluttamattomuus kulkevat usein käsi kädessä. Usein työmarkkinoilla vaaditaan jatkuvasti parempaa koulutusta, ja sellaiset työpaikat, joissa ei tarvita ammatillista koulutusta, vähenevät. Vailla työtä olevien kouluttamattomien nuorten määrä onkin nousussa. Suomalaisten nuorten työhalukkuutta on tutkittu, ja näiden tutkimusten mukaan nuoret ovat motivoituneita tekemään työtä ja vain 8 % lopettaisi palkkatyön, jos siihen ei olisi taloudellista tarvetta. Enemmistö ottaisi vastaan tilapäistäkin työtä mieluummin kuin työttömyyskorvauksia, mikä osoittaa nuorten halun työntekoon. (Ristikari, [Viitattu 13.11.2020].)

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista 15–29-vuotiaista nuorista on käytetty Eurostatin käyttämää NEET-lyhennettä, joka tulee sanoista Not in employment, education or training. NEET-nuorten osuus on Suomessa kasvanut vuoden 2010 jälkeen melko voimakkaasti muissa ikäluokissa, paitsi 15–19-vuotiaiden kohdalla. Muissa ikäluokissa kasvuun todennäköisimmältä selitykseltä vaikuttaa se, että ilman työtä olevien nuorten osuus on kasvanut pitkittyneen taantuman vuoksi. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria oli esimerkiksi vuonna 2015 noin 12 %. (Alatalo, Mähönen & Räisänen 2017, 20–21.) Samana vuonna 20–24-vuotiaiden osuus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista oli 15,1 %. Osuus on kuitenkin laskenut vuoteen 2018 mennessä, luvun ollessa silloin 11,8 %. Myös 25–29-vuotiaiden työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien osuus on mennyt parempaan suuntaan, sillä vuonna 2015 heitä oli 53 000 ja vuonna 2018 45 000. (Minedu 2019, 2.)

4.2 Nuoruus

Nuoruuden ikäjakaumaa voi olla vaikea määritellä, ja YK:n yrittäessä määritellä nuoruutta, on törmätty hankaluuksiin, kuten määritelläänkö nuoruus biologian vai kulttuurin kautta. Yhden YK:n määritelmän mukaan nuori on 15–24-vuotias, mikä on otettu käyttöön tilastollisista syistä. Nuoret, rauha ja turvallisuus -päätöslauselmassa taas 18–29-vuotiaat määritellään nuoriksi. Ikänsä takia nuorten mahdollisuuksin kohdistuu monia haasteita, kuten esimerkiksi työllisyys, koulutus, poliittiset oikeudet, seksuaalioikeudet, terveys ja asepalvelus, joissa nuorten oikeudet voivat toteutua muita huonommin. (Huttunen 13.10.206.) Nuorisolain (L 21.12.2016/1285) mukaan nuorella tarkoitetaan alle 29-vuotiasta ja nuorisotyöllä nuorten itsenäistymisen, kasvun ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Aaltosen ym. (2003, 14) mukaan nuoruus määritellään usein siirtymävaiheeksi aikuisuuteen, jolloin nuori kasvaa niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin.

Määtän (2015, 11) mukaan nuorten elämään kuuluu paljon siirtymävaiheita, kuten alakoulusta yläkouluun siirtyminen, yläkoulusta toiselle asteelle ja niin edelleen. Hänen mukaansa nämä nivelvaiheet nähdään usein riskitilanteina, joissa nuoren elämänsuunta voi muuttua helposti, jos nuori ei esimerkiksi lyöä paikkaansa uudessa koulussa, jää ryhmien ulkopuolelle, kaveripiirit vaihtuvat ja opiskelumotivaatio katoaa. Tulevaisuuden suunnitelmia voi synkentää muun muassa koulutuksen, työharjoittelun tai armeijan keskeyttäminen esimerkiksi terveydellisistä syistä.

4.3 Syrjäytyminen

Syrjäytymisen käsite on moniulotteinen ja kokoaa yhteen erilaisia sosiaalisia ongelmia. Ongelmien kasautumisesta voidaan käyttää myös käsitteitä marginaalisuus, huono-osaisuus, toiseus ja suhteellinen deprivatio. (Helne & Karisto 1992, Aaltosen ym. 2003, 360 mukaan.) Syrjäytymisen etenemiseen vaikuttavat hyvin monenlaiset hyvinvointiin liittyvät puutteet, jotka johtavat ihmisen heikentyneeseen elämänhallintaan. Kaikki syrjäytyneet eivät kuitenkaan ole samassa määrin syrjäytyneitä, vaan kyse on erilaisista riskitekijöistä ja niiden hallinnasta ihmisen elämässä. Sitä syvempää syrjäytyminen on, mitä useammalla elämän osa-alueella ihminen on vetäytynyt syrjään. Ilmiöön liittyy vahvasti osattomuus, taloudellisten ja henkisten voimavarojen sekä sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman puute. Sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen ulkopuolelle jääminen aiheuttaa nuorelle vakavan syrjäytymisriskin, sillä nuori integroituu yhteiskuntaan erilaisten sosiaalisten verkostojen kautta, kuten työn, koulutuksen, perheen ja ystävien avulla. (Aaltonen ym. 2003, 361.) Lisäksi kun nuorilta itseltä kysytään keskeisimpiä syrjäytymisen syitä, tärkeimpänä he mainitsevat ystävien puutteen (THL 6.5.2019).

Kasautuneetkaan ongelmat eivät automaattisesti tarkoita syrjäytymistä, vaan ongelmien tulee merkitä ihmisen joutumista sivuun yhteiskunnan tavanomaisesta osallistumisesta eri elämänalueilla, jotka ovat hyvinvoinnin kannalta tärkeitä, kuten työ, perhe ja sosiaaliset suhteet (Barry 1998; Vlemickx & Berghman 2001, Raunio 2006, 31–32 mukaan). Syrjäytymisen eteneminen voidaan jakaa eri vaiheisiin, jotka nimetään karsiutujiksi, syrjäytymisvaarassa oleviksi, syrjäytyjiksi sekä täydellisesti syrjäytyneiksi. Tuen ja avun tarve ja saanti vaihtelevat, esimerkiksi karsiutujilla tuen tarve on vain vähäistä tai tilapäistä, kun taas syrjäytyneillä korostuu monien tukimuotojen tarve. (Lämsä 1998, Raunio 2006, 32–33 mukaan.)

Syrjäytyminen on laaja ilmiö, johon liittyy psyykkisiä ongelmia, erilaisia päihderiippuvuuksia, rikollisuutta ja yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle putoamista. Jotta nuorten syrjäytymiseen voitaisiin puuttua, on tunnistettava keitä syrjäytyneet nuoret ovat ja ryhmät, joissa syrjäytymisen riski on suuri. Syrjäytyneiksi luokitellaan ne 15–29-vuotiaat nuoret, jotka ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella eivätkä ole suorittaneet yhtään koulutusta peruskoulun jälkeen. Vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29-vuotiaita oli 51 341, joka on noin 5 % sen ikäisistä nuorista. Syrjäytyneistä miehiä oli 64 %, ja heistä joka neljäs oli vieraskielinen. (Myrskylä

2012, 2.) Syrjäytyminen on erityisesti miesten ongelma. Syrjäytyneiden ryhmässä on myös sellaisia, joihin käsite ei sovi, esimerkiksi koulutukseen pyrkivät, valmentautuvat urheilijat tai lasta kotonaan hoitavat nuoret. Syrjäytymistilastojen ulkopuolelle jäävät keskiasteen suorittaneet työttömät ja ulkopuoliset nuoret, joita oli 51 844 vuonna 2010. (Myrskylä 2012, 3.)

4.4 Nuorten syrjäytymisen riskitekijät

Myrskylän (2012, 6–7) mukaan syrjäytymisen juuret ovat usein syvällä lapsuudessa ja perheen sisäisissä ongelmissa. Keskeistä olisi puuttua ongelmiin mahdollisimman varhain. Hänen mukaansa perhetausta ja asumistapa vaikuttavat paljon syrjäytymisriskiin. Jos nuorella on tukenaan edes toinen vanhempi, putoaa syrjäytymisriski yksin asuvaan verrattuna alle kolmasosaan. Lisäksi hän kertoo, että syrjäytyminen myös periytyy voimakkaasti ja syrjäytyneiden nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin työttömiä tai yhteiskunnan normien ulkopuolella. Lisäksi vanhempien koulutuksen taso vaikuttaa. Nuorella, jonka perheessä on ollut vaikeuksia ja huonot kotiolot, on korkein riski syrjäytyä, etenkin huostaanotetuilla ja sijaishoidossa asuvilla nuorilla.

Aikaisemmat tutkimukset myös osoittavat, että perhetaustalla on selkeä yhteys syrjäytymisriskiin, koulutukseen sekä koulumenestykseen (Alatupa 2007, 19). Lisäksi perheeltä saatavalla sosiaalisella tuella on suuri merkitys ihmisen hyvinvointiin. Perheen puuttuminen voi vahvistaa etenkin työttömyydestä seuranneita ongelmia, jotka vaikuttavat kokonaisvaltaisesti ihmisen elämään. Perheen voidaan siis nähdä suojelevan yksilöä työelämästä syrjäytymisen negatiivisilta vaikutuksilta. Perheeltä saatavan tuen lisäksi kyse on elämäntavan ja käyttäytymisen kontrolloimisesta. (Raunio 2006, 96.)

Varhaiset elinolot ja lapsuuden perhetekijät vaikuttavat myöhempään hyvinvointiin aikuisena, kuten koulutusurien valintaan ja sitä kautta elinoloihin aikuisuudessa. Erilaiset ongelmat voivat ylisukupolvittua ja näkyä esimerkiksi elintavoissa, toimeentulossa ja terveydellisissä ongelmissa. Koulun rooli on myös merkittävä kehityksen kannalta ja voi näkyä joko kehitystä tukevana tai syrjäyttävänä. Pahoinvointi kouluaikana, kuten kiusatuksi tuleminen, voi vaikuttaa negatiivisesti koulutukselliseen polkuun tulevaisuudessa ja on myös riski myöhemmälle kehitykselle. (THL 28.6.2018.)

Kouluelämän ulkopuolelle jääminen on usein yksi isoimmista riskitekijöistä syrjäytymiselle. Työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat selvästi yleisimpiä niillä, jotka ovat suorittaneet vain peruskoulun verrattuna koulutetumpiin nuoriin aikuisiin. Lisäksi pelkän peruskoulussa heikko menestyminen voi johtaa helposti toisen asteen koulutuksesta karsiutumiseen, joka taas puolestaan voi johtaa epävarmaan työmarkkina-asemaan. Tutkimuksissa on myös huomattu, että terveyteen ja etenkin psyykkiseen terveyteen ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia on havaittu enemmän pelkän peruskoulun käyneillä. Vaikka usein puhutaan, että koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret ovat syrjäytymisen riskissä, joskus voi olla kyse myös nuoren itse valitusta marginalisaatiosta, esimerkiksi valintojen lykkäämisestä tai totutusta aikuistumisreitistä poikkeamista. (THL 28.6.2018.)

Tutkittaessa syrjäytymistä yksilötasolla analysoidaan, miten ihmisen elämässä häntä kolhineet erilaiset ja toisiaan seuranneet tapahtumat voivat heikentää toimintakykyä ja johtaa huono-osaisuuteen. Esimerkkejä tällaisista tapahtumista ovat lapsena tapahtunut huostaanotto, vanhempien päihdeongelma, työttömyys, koulujen kesken jääminen, luottotietojen menettäminen tai asunnottomuus. Yksitellen tarkasteltuna nämä asiat eivät ole niin suuria, mutta kun monet eri tapahtumat ja asiat alkavat kasaantumaan ja aikaa kuluu, ne vaikuttavat merkittävästi ihmisen hyvinvointiin ja terveyteen. (Saari 2015, 77–78.) Ennen kaikkea syrjäytymisriskin kasvussa on kyse henkilökohtaisten tekijöiden kasautumisesta sekä erityistä tukea tarvitsevien nuorten tunnistamisesta, kasvun ja itsetunnon tukemisesta sekä heidän ongelmiansa ratkomisesta (Alatupa 2007, 19).

4.5 Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen

Monet syrjäytymisen suojaavat tekijät voivat estää syrjäytymistä ja turvata kasvua riskitekijöistä huolimatta, kuten oikea-aikainen puuttuminen, läheiset ihmissuhteet, kokemus omasta pärjäämisestä sekä harrastusmahdollisuudet (THL 28.6.2018). Perhetaustalla on yhteys nuorten psyykkisiin voimavaroihin. Mielen hyvinvointia suojaavia tekijöitä ovat muun muassa ydinperheessä asuminen, vanhempien korkeampi koulutus ja parempi toimeentulo. Myös vanhempien sosioekonominen asema, koulutus, taloudellinen ja terveydellinen tilanne vaikuttavat heidän lasten hyvinvointiin. Edelleen vanhempien koulutustaso vaikuttaa vahvasti nuoren koulutusuraan. (THL 23.10.2019.)

Lisäksi nuorten mielenterveyttä voidaan edistää vahvistamalla nuorten osallisuutta, esimerkiksi kannustamalla vapaa-ajan harrastuksiin, tukemalla opintoihin ja työelämään kiinnittymistä sekä tarjoamalla mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Erityistä huomiota pitäisi kiinnittää sellaisiin lapsiin ja nuoriin, joiden elämäntilanne tai perhetilanne on haastava. Mielenterveyden ongelmia on tärkeää ehkäistä, sillä niillä voi olla pitkäkestoisia seurauksia, mikä voi vaikuttaa oppimiseen ja työuraan. Opettajilla on myös tärkeä rooli nuorten mielenterveyden seurannassa ja edistämisessä. (THL 23.10.2019.)

Koulu on lapsille ja nuorille tärkeä kehitysympäristö, joka voi parhaimmillaan antaa itseluottamusta, sosiaalista pääomaa, onnistumisen kokemuksia sekä tärkeitä taidollisia ja tiedollisia valmiuksia elämään ja myös auttaa pääsemään osaksi yhteiskuntaa. Opettajan antama tuki on tärkeää nuorelle, ja positiiviset kokemukset koulussa lisäävät heidän hyvinvointiaan. Opiskeluhuollon tekemä työ on tärkeää hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisessa. Lisäksi kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen on tärkeää, sillä kiusaamisella voi olla erittäin pitkäkestoiset vaikutukset nuoren hyvinvointiin. Nuorten hyvinvointi myös lisääntyy, kun heille tarjotaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin. (THL 23.10.2019.)

Jo peruskoulussa arjenhallinnan pulmiin, oppimisvaikeuksiin ja poissaoloihin pitäisi löytää ratkaisuja. Peruskoulun jälkeen opettajien taidoilla ja pedagogiikalla on suuri merkitys viihtyvyyteen opinnoissa tai niiden keskeyttämiseen. Lisäksi oikeaan aikaan tarjotut sosiaali- ja terveystalvet, etenkin riittävät mielenterveyspalvelut sekä joustaminen opintojen suorittamisessa tukevat opinnoissa pysymistä. Erityistä huomiota nuoreen on kiinnitettävä opintojen alkuvaiheessa ja peruskoulun on tehtävä tiivistä yhteistyötä etsivän nuoristyön sekä matalan kynnyksen toimijoiden kanssa nivelvaiheiden riskipaikkojen tunnistamiseksi ja niistä ylipääsemiseksi. (Määttä 2015, 11.)

Peruskoulun päättövaiheessa kouluilla pitäisi olla enemmän vastuuta siitä, että syrjäytymisvaarassa olevat nuoret saisivat tarpeeksi motivointia, tukea ja ohjausta ennen toisen asteen opintoihin siirtymistä (Alatupa 2007, 19). Yksi nivelvaihe syntyy, kun nuori muuttaa uudelle paikkakunnalle esimerkiksi opiskelujen vuoksi. Silloin nuoren kanssa ohjaussuhteessa olevan ammattilaisen on huolehdittava nuoren tukemisen jatkuminen myös uudella paikkakunnalla. (Määttä 2015, 11.)

Yhteiskunnan tavoitteena on, että jokaisella on tasa-arvoiset mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin siihen löytyy halua. Kouluttautumista myös arvostetaan paljon, ja lisäksi koulutus on paras turva syrjäytymistä vastaan. Kuitenkin eriarvoisuus, syrjäytymisen ilmiö sekä oppimiserot uhkaavat suomalaista koulutusta. Oppimisessa ja kouluttautumisessa näkyvät nykyään entistä selvemmin sosioekonomiset, alueelliset ja sukupuolten väliset erot sekä koulutuksen periytyvyys. (Valtioneuvosto, [Viitattu 4.1.2021].)

Yksi keino, jolla koulutuksen ulkopuolelle jäämistä pyritään ehkäisemään, on oppivelvollisuuden laajentaminen. Se astui voimaan alkuvuonna 2021, ja sillä varmistetaan, että jokainen peruskoulun päättävä nuori suorittaa myös toisen asteen tutkinnon, kun oppivelvollisuusikä nousee 18:aan ikävuoteen. Lisäksi vahvistetaan opiskeluhoillon palveluita, jotta jokainen peruskoulu pystyisi tarjoamaan nuorelle riittävät valmiudet suoriutua toisen asteen koulutuksesta. Toisen asteen tutkintoon voidaan myös sisällyttää esimerkiksi opistot, kymppiluokat, työpajatoiminta, kuntoutus sekä valmentavat koulutukset. Myös nivelvaiheen ohjausta kehitetään, jotta siirtyminen toisen asteen koulutukseen helpottuisi. Oppivelvollisuuden laajenemisen vuoksi toisen asteen tutkinnosta tulee myös täysin maksuton opiskelijalle. (Valtioneuvosto, [Viitattu 4.1.2021].)

4.5.1 Nuorisotakuu ja etsivä nuorisotyö

Nuorisotakuu on TE-palveluiden tarjoama palvelu nuorille, ja se tarjoaa nuorelle palvelua tai toimenpidettä, esimerkiksi työkokeilua, koulutusta, työnhakuvalmennusta tai työtä viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi. Nuorisotakuun tavoitteena on edistää nuorten sijoittumista työhön tai koulutukseen sekä estää työttömyyden pitkittymistä ja estää syrjäytymistä. Se koskee kaikkia alle 25-vuotiaita sekä viimeisen 12 kuukauden aikana valmistuneita alle 30-vuotiaita työttömiä nuoria, jotka ovat työnhakijoina TE-toimistossa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 9.11.2020.)

Nuorisotakuu koskee nuorta riippumatta siitä, onko ammatillinen koulutus suoritettu vai ei. Se vaatii kuitenkin myös nuoren osalta aktiivisuutta, nuorella on esimerkiksi velvollisuus hakea tutkintoon johtavaan tai valmiuksia antavaan koulutukseen, vaikka olisi työkokeilussa tai jossain muussa palvelussa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 9.11.2020.) Nuorten

yhteiskuntatakuu, yleisemmin käytetty nuorisotakuu, otettiin käyttöön vuoden 2013 alusta (Turja & Ruusu 3.6.2014). Käyttöönoton jälkeen koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien 15–29-vuotiaiden määrä on vuonna 2016 laskenut 14,2 % (Eurofound 7.12.2020).

Nuorisotakuuta koskevissa tutkimuksissa on tullut esille, että nuorten tietämättömyys tukimuodoista sekä työntekijöiden ajanpuute vaikeuttavat nuorten avun saamista. Nuoret toivovat, että heidän mielenkiinnon kohteensa otettaisiin palveluissa nykyistä paremmin huomioon. (Määttä 2015, 16.) Vaikeimmassa asemassa olevien nuorten tilanteet ovat usein monimuotoisia, eivätkä mitkään palvelujärjestelmään liittyneet toimenpiteet ole ainakaan toistaiseksi onnistuneet parantamaan heidän tilannettaan. Nuorisotakuun on myös tulkittu vastanneen sellaisten nuorten tarpeisiin, jotka ovat riittävän hyvässä kunnossa osataksaan käyttää palvelujen tarjoamia mahdollisuuksia ja hyötyäkseen niistä. (Määttä 2015, 78.) Ristikarin ([Viitattu 13.11.2020]) mukaan nuorisotakuun avulla pyritään parantamaan palveluja eri-ikäisille nuorille yksilöllisten tarpeiden mukaan. Esimerkiksi ammattikoulupaikkoja lisätään alueilla, joilla paikkoja on vähemmän kuin muualla, sekä vahvistetaan työpajatoimintaa.

Myös etsivän nuorisotyön tavoitteena on auttaa nuoria, alle 29-vuotiaita ja tavoittaa heitä, jotta he pääsisivät sellaisten palvelujen piiriin, jotka edistävät kasvua, itsenäistymistä, osallisuutta yhteiskuntaan sekä elämönhallintataitoja ja pääsyä koulutukseen ja työelämään. Etsivä nuorisotyö perustuu turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin, jossa yhdessä nuoren kanssa etsitään ratkaisuja nuoren kysymyksiin ja ongelmiin ja autetaan nuorta pääsemään tarvitsemiinsa palveluihin. Työskentely on nuorelle vapaaehtoista. (Aluehallintovirasto, [Viitattu 13.11.2020].)

4.5.2 Varhainen tuki

Syrjäytyminen tarkoittaa yhteiskunnan järjestelmien, kuten koulutuksen ja työn ulkopuolelle jäämistä sekä siihen liittyvien muiden ongelmien vaikutuksia. Syrjäytyminen on myös yhteydessä rikoksiin syyllistymiseen sekä rikoksen uhriksi joutumiseen, mikä usein nopeuttaa syrjäytymisprosessia entisestään. (Rikoksentorjuntaneuvosto, [Viitattu 18.2.2021].) Tolkkupaja-hanke pyrkii osaltaan auttamaan tavoittamalla nuoria, jotka ovat

syrjäytymisvaarassa sekä vahvistamalla nuorten valmiuksia päästä eri palveluihin (Tolkkupaja hankesuunnitelma 2019, 7).

Lapsuuden ja nuoruuden kokemukset ovat suuri taustatekijä syrjäytymisessä, johon johtaa usein ongelmien kasaantuminen. Koska huono-osaisuus voi siirtyä sukupolvelta toiselle, on perheiden hyvinvointiin kiinnitettävä erityistä huomiota. Lisäksi syrjäytyminen aiheuttaa yhteiskunnalle suuria taloudellisia menetyksiä sekä ennen kaikkea inhimillistä kärsimystä yksilöille, minkä vuoksi sen ehkäiseminen kannattaa. Sen ehkäiseminen on kuitenkin haastavaa ja vaatii paljon resursseja yhteiskunnalta. (Rikksentorjuntaneuvosto, [Viitattu 18.2.2021].)

Varhainen tuki on keskeinen keino ehkäistä syrjäytymistä ja siihen kytkeytyneitä ongelmia. Sillä tarkoitetaan etenkin lapsille ja lapsiperheille suunnattuja palveluja, joissa voidaan tunnistaa erilaisia riskejä ja ongelmakohtia ja sitä kautta ehkäistä niitä. Tarkoitus on vaikuttaa lapsen tai nuoren kasvu ympäristöön tarpeeksi ajoissa, sillä varhaisessa vaiheessa puuttumisella on myönteisiä vaikutuksia niin sosiaalisesti kuin taloudellisesti. Äitiysneuvolat ovat yksi hyvä keino tunnistaa ja puuttua perheiden ongelmakohtiin, kuten elämäntapoihin, terveyteen, lähisuhdeväkivaltaan, sosiaalisiin suhteisiin sekä parisuhteen tilanteeseen. Lisäksi kouluilla on tärkeä rooli varhaisessa tuessa, sillä lapset ja nuoret viettävät suuren osan ajastaan koulussa, joten koulu ympäristössä olisi tärkeää kiinnittää huomiota lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä riskitekijöiden havainnointiin. (Rikksentorjuntaneuvosto, [Viitattu 18.2.2021].)

5 ELÄMÄNHALLINTA

Tolkkupaja-hankkeen osa toimintaperiaatteista on lisätä nuorten elämönhallintataitoja, toimintakykyä, sosiaalisia taitoja sekä auttaa nuoria löytämään omia vahvuuksia (Tolkkupaja, 2019). Elämönhallinta käsitteenä liittyy ihmisten kykyyn vaikuttaa toiminnallaan ja päätöksillään oman elämänsä kulkuun. Elämönhallinta -käsite voidaan yhdistää myös toimintakykyyn, joka viittaa siihen, että elämönhallinnan kannalta ihmisen kyky kääntää käytössä olevat resurssinsa toiminnaksi on olennaista. Tällaisia resursseja voivat olla esimerkiksi työ, koulutus ja asunto. Ihmisten hyvinvointiin ei siis riitä pelkästään se, että on resursseja käytössä, joko itse hankittuja tai julkisen vallan toimesta saatuja, vaan tarvitaan myös kykyä hyödyntää omia resursseja. Elämönhallinnan kannalta tärkeää on siis muutos resursseista toimintakyvyiksi. Toimintakyky voidaan jakaa terveydelliseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen, ja toisaalta ne voidaan luokitella myös hyvinvoinnin ulottuvuuksiksi, jolloin voidaan tarkastella esimerkiksi asumiseen, koulutukseen, työhön, terveyteen tai poliittiseen osallistumiseen liittyviä toimintakykyjä. (Saari 2015, 82–83.)

Hyvinvointi ja elämönhallinta edellyttävät monenlaisia voimavaroja, ja nämä kaksi käsitettä ovat toisilleen läheisiä termejä. Elämönhallinta eli oman elämänsä koossa pitäminen on ihmisen hyvinvoinnin kannalta keskeistä. Erityisesti ulkoisten resurssien takaajana yhteiskunnan roolia pidetään merkittävänä elämönhallinnan ja hyvinvoinnin kannalta. Elämönhallinnan käsitteestä alettiin puhua Suomessa 1980-luvulla. (Aaltonen ym. 2003, 186.)

Elämönhallinta-käsite voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen elämönhallintaan. Sisäinen elämönhallinta on ihmisen kykyä sopeutua elämässä erilaisiin vaihteleviin olosuhteisiin ja tilanteisiin. Siihen kuuluu ne tavat, joilla nuori luo elämäänsä sisältöä ja merkitystä, kuten sosiaaliset suhteet, perhe ja harrastukset. Sisäiseen elämönhallintaan vaikuttaa myös paljon nuoren itsetunto, sillä sen lähtökohta on, että ihminen uskoo itseensä sekä mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan elämäänsä. Myös kyky ponnistella tavoitteiden saavuttamiseksi sekä itselle mielekästä elämää ylläpitävien tavoitteiden luominen osoittavat ihmisessä vahvaa sisäistä elämönhallintakykyä. (Aaltonen ym. 2003, 185–186.)

Ulkoisen elämänhallinta taas tarkoittaa sitä, kuinka paljon ihminen kokee hänellä olevan mahdollisuuksia vaikuttaa elämäänsä sekä kykyä ohjata omaa elämäänsä niin, että sen vaiheisiin eivät pysty vaikuttamaan haitalliset, itsestä riippumattomat tai odottamattomat tapahtumat tai tekijät. Ulkoiseen elämänhallintaan kuuluu myös itselle asetetut päämäärät, kuten koulutus ja ammatti. Työllä ja työhön sijoittumisella on keskeinen merkitys elämänhallinnan saavuttamisessa ja nuoren itsenäistymisprosessissa. (Aaltonen ym. 2003, 185–186.)

Elämänhallintaa voidaan tarkastella sen perusteella, millaisia ominaisuuksia ja valmiuksia nuoret tunnistavat itsellään olevan. Henkilökohtaisia valmiuksia kartutetaan jatkuvasti elämäkokemusten kautta, minkä kautta kehittyvät taidot kohdata haasteita sekä ottaa käyttöön tarpeen mukaan omia vahvuuksia. Valmiuksia voivat olla esimerkiksi arvot, asenteet, minäkäsitys, taloudelliset seikat sekä sosiaaliset suhteet. Henkilökohtaisella elämänhallinnan kokemuksella on merkitystä hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja sen saavuttamisessa. (Friis ym. 2004, Erkon 2006, 17 mukaan.)

Aaltosen ym. (2003, 133) mukaan elämänhallinta tarkoittaa myös ihmisen tunnetta siitä, että kykenee hallitsemaan erilaisia odotuksia, vaatimuksia ja paineita, joita voi tulla niin itsestä kuin ympäristöstäkin. Etenkin nuoruudessa omat tarpeet ja ulkoapäin tulevat odotukset etsivät tasapainoa. Heidän mukaansa tarpeet muuttuvat voimavaroiksi, ja tunne omasta elämänhallinnasta vahvistuu silloin, kun nuori kokee, että hänen tarpeensa otetaan huomioon. Arjesta selviytymiseen nuori voi joutua hakea uusia toimintamalleja sekä myös läheisten ja yhteiskunnan apua.

Nuoren voimavarat tulisi aina ottaa huomioon, kun pohditaan kehityshaasteita, sillä niissä onnistuminen vahvistaa nuoren positiivista minäkuvausta sekä lisää elämänhallinnan tunnetta. (Aaltonen ym. 2003, 133) Kehitystehtävistä puhutaan, kun kuvataan tavoitteita, jotka yhteiskunnan odotusten mukaan tulisi saavuttaa eri kehityksen vaiheissa. Esimerkkejä kehitystehtävistä ovat muun muassa itsenäistyminen vanhemmista, avioliitto, perhe-elämä ja työelämään pääseminen. Jokainen pyrkii asettamaan tavoitteita elämälleen joko tiedostetusti tai tiedostamatta. Nuoren itse asettamien tavoitteiden ja ympäristöstä tulevien tavoitteiden välisiä kompromisseja kutsutaan kehityshaasteiksi. Kehityshaasteet

muodostuvat ympäristöstä tulevien odotusten ja toimintamahdollisuuksien sekä yksilön omien voimavarojen, valintojen ja tarpeiden pohjalta. (Aaltonen ym. 2003, 19.)

5.1 Voimavarat

Voimavarat ovat jokaiselle ihmiselle henkilökohtaisia, ja ne auttavat selviytymään arjessa ja antavat voimaa. Voimavaroja voi olla monia, ja ne voivat liittyä esimerkiksi omiin elämän arvoihin, ominaisuuksiin, kotiin ja työhön, ihmissuhteisiin, lepoon ja uneen, harrastuksiin ja unelmiin. Voimavara-ajattelun tarkoitus on vahvistaa omia voimavaroja, ja se perustuu myönteiseen tapaan kohdata elämän haasteita ja kuormittavia tekijöitä sekä suhtautua itseensä. Tavoitteellisuus ja toiveikkuus ovat keskeisiä voimavara-ajattelun osa-alueita. Omakohtaiset oivallukset luovat hyvän pohjan omien voimavarojen vahvistamiselle sekä myönteiselle muutokselle. Omien voimavarojen tunnistaminen on tärkeää, jotta niitä pystyy vahvistamaan ja hyödyntämään elämässä. Osa voimavaroista voi olla helposti tunnistettavissa, kun taas osa voi olla piilossa. (Terveyskylä, 13.2.2020.)

On tärkeää pyrkiä elämässä sellaisiin asioihin, joissa on luontaisesti hyvä ja joiden suorittaminen ei vaadi kohtuuttomia ponnistuksia, sillä tutkimusten mukaan ihminen kehittyy enemmän keskittymällä olemassa oleviin kykyihinsä ja vahvuuksiinsa, kuin kehittämällä heikkouksiaan. Siksi on hyvä ensisijaisesti panostaa asioihin, joissa on hyvä ja niiden kautta kehittää heikkouksiaan. Kun ihminen toteuttaa lahjojaan ja henkilökohtaisia mielenkiinnon kohteitaan elämässä, hän keskittyy asioihin, jotka tuottavat pitkäkestoista mielihyvää. (Mielenterveystalo, [Viitattu 28.1.2021].)

Lisäksi on löydetty vahvoja perusteita sille, että sosiaalityössä on tärkeää keskittyä asiakkaiden voimavaroihin. Sosiaalityön kansainväliset eettiset periaatteet (IFSW 2004) edellyttävät, että kiinnitetään huomiota yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen voimavaroihin, mikä myös edistää voimaantumista. (Raunio 2006, 44.) Voimaantumisen tavoitteena on lisätä asiakkaiden resursseja, jotta he pystyisivät hallitsemaan omaa elämäänsä sekä pyrkimään tavoitteisiinsa. Niihin voimavaroihin, jotka ovat asiakkaan elämönhallinnan ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamiselle keskeisiä, on syytä kiinnittää eniten huomiota. (Green ym. 2005, 268, Raunio 2006, 44 mukaan.)

5.2 Hyvinvointi

Hyvinvointi voidaan jakaa kolmeen eri osatekijään, joita ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi sekä koettu hyvinvointi eli elämänlaatu. Koettua hyvinvointia voidaan mitata elämänlaadulla, jota muokkaavat esimerkiksi mielekäs tekeminen, ihmissuhteet, terveys, omanarvontunto, odotukset hyvästä elämästä sekä materiaallinen hyvinvointi. (THL 4.9.2020.) Esimerkkejä aineellisista hyvinvoinnin lähteistä ovat kohtuullinen toimeentulo, koulutus, asuminen sekä harrastukset. Hyvinvoinnin lähteet voivat kuitenkin olla myös aineettomia, kuten turvallisuuden tunne, luovuus ja luottamus. Hyvinvoinnin lähteet voivat myös olla aineellisen ja aineettoman väliin asettuvia, esimerkiksi palvelut. (Isola ym. 2017, 5.)

Lisäksi hyvinvointiin kuuluu niin yksilön kuin yhteisönkin hyvinvointi. Yhteisön hyvinvointiin vaikuttavat esimerkiksi työllisyys ja työolot, asuinolot ja ympäristö sekä toimeentulo. Yksilön hyvinvointiin taas vaikuttavat onnellisuus, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen sekä sosiaalinen pääoma. Kaikissa hyvinvoinnin ulottuvuuksissa on suuria eroja väestöryhmien välillä ja koulutustaustalla, tulotasolla sekä ammatilla on selkeä yhteys terveyteen ja hyvinvointiin. (THL 4.9.2020.)

5.2.1 Hyvinvoinnin fyysinen ulottuvuus

Fyysinen toimintakyky liitetään usein fyysiseen hyvinvointiin, joka tarkoittaa ihmisen fyysisiä edellytyksiä selviytyä arjen askareista. Se siis ilmenee ihmisen kykynä liikkua ja liikuttaa itseään. Myös aistitoiminnot kuuluvat fyysiseen toimintakykyyn. (THL 27.9.2019.) Hyvinvoinnilla arjessa on suuri yhteys myös mielen hyvinvointiin, kun elämässä on kaikki hyvin ja arki sujuu ilman suuria ponnisteluja. Mielenterveyttä edistää arkiset asiat ja tavallinen päivärytmi. Mikä tahansa tekeminen lisää hyvinvointia ja hallinnan tunnetta elämään. Näiden toimintojen ei tarvitse olla mitään suurta, vaan ihan tavalliset arjen perusaskareet kuten liikunta, siivoaminen, ruuanlaitto ja itsestä huolehtiminen ovat kaikki sellaisia. Suoriutuminen arjen askareista luo rytmiä arkeen ja lisää mielihyvää lähes huomaamatta. (Mielenterveystalo [Viitattu 28.1.2021].) Hyvä fyysinen kunto auttaa selviytymään kuormittavista liikuntasuorituksista sekä päivän askareista vaivatta (THL, [Viitattu 17.2.2021]). Esimerkiksi liikunnalla on useita terveyttä edistäviä vaikutuksia. Se voi

vähentää masennuksen ja ahdistuksen oireita sekä kääntää huomion pois haitallisista ajatuksista. Säännöllisellä liikunnalla voi pitää yllä mielen hyvinvointia sekä fyysistä kuntoa. ([Mielenterveystalo [Viitattu 28.1.2021].])

Lisäksi säännöllinen ruokaileminen rytmittää päivää, ja hyvät ruokatottumukset parantavat muun muassa motivaatiota, keskittymiskykyä ja stressinsietokykyä. Ravinnolla on iso merkitys myös mielialaan. Myös sosiaaliset suhteet ja toisen ihmisen läsnäolo ovat merkittävä tekijä stressin lievityksessä. Lisäksi hyvänlaatuinen uni on oleellinen osa ihmisen hyvinvointia, koska uni on yhteydessä ihmisen fyysisiin ja psyykkisiin voimavaroihin. Pidempään kestänyt unettomuus lisää ärtyneisyyttä ja mielialavaihteluja. Unettomuus voi myös alentaa keskittymiskykyä ja muistia sekä vaikeuttaa oppimista. (Mielenterveystalo [Viitattu 28.1.2021].)

5.2.2 Hyvinvoinnin psyykkinen ulottuvuus

Eurooppalaisten nuorten mielenterveyttä pidetään erityisenä huolenaiheena Nuorisotavoitteissa, koska EU-28-tilastot osoittavat, että tahallinen itsensä vahingoittaminen oli yleisin 15–29-vuotiaiden nuorten kuolinsyy vuonna 2014. Hyvä psyykkinen hyvinvointi fyysisen terveyden lisäksi antaa mahdollisuuden nuorille käsitellä uusia elämäntilanteita ja nuoruuden haasteita. Psyykkinen hyvinvointi on olennainen tekijä nuorten mielenterveydelle myöhemmässä elämässä, sillä noin puolet kaikista aikuisiän mielenterveysongelmista on alkanut nuoruudessa tai ennen sitä. (Council of Europe, 2018.) Ensisijaisesti mielenterveyshäiriöt alkavat esiintyä yleensä lapsuudessa tai nuoruudessa, vaikka tyypillisesti hoito tapahtuu vasta useita vuosia myöhemmin. Se, miten mielenterveyshäiriöitä hoidetaan lapsuudessa ja nuoruudessa, voi auttaa vähentämään uudelleen ilmaantuvia mielenterveyshäiriöitä sekä niiden vakavuutta ja pysyvyyttä. (Kessler 2008, 1.)

Mielen hyvinvointi käsitetään usein pahoinvoinnin puuttumisena, joka ei kerro hyvinvoinnin myönteisestä puolesta. Myönteisiä mielen hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat emotionaalinen hyvinvointi, jota kuvaa yleinen tyytyväisyys elämään, onnellisuus ja positiiviset tunteet. Mielen hyvinvointiin kuuluu myös sosiaalinen ja psykologinen hyvinvointi eli kokemukset elämäntarkoituksellisuudesta, itsensä toteuttamisesta, henkisestä kasvusta sekä sosiaalisen ympäristön hallittavuudesta ja sen tarjoamasta hyväksynnästä. Lapsesta

aikuisiksi -pitkäaikaistutkimuksen tulokset kertovat, että eri ulottuvuudet mielen hyvinvointiin liittyen korreloivat keskenään. Jotta ihmisellä olisi voimavaroja etsiä elämän tarkoitusta, pyrkiä henkiseen kasvuun ja huolehtia sosiaalisista suhteistaan, on ihmisen oltava edes jonkin verran tyytyväinen omaan elämäänsä. Kuitenkaan liian suuri tyytyväisyys omaan elämään ei välttämättä motivoi tarpeeksi saavuttamaan asioita. Tavoitteisiin pyrkiminen voi olla myös raskasta ja kielteisiä tunteita herättäviä. (Kokko, 8.6.2017.)

Mielenterveyden ongelmat, kuten ahdistuneisuus, masennus ja unihäiriöt olivat 20–29-vuotiaiden yleisin syy sairauspoissaoloille vuonna 2018. Suomalaisista nuorista noin joka viides kärsii erilaisista mielenterveyden ongelmista. Perusterveydenhuollon kyky tarjota nuorten ja lasten mielenterveyspalveluita on kuitenkin edelleen hyvin heikko. (Hämäläinen 29.09.2019.) Useiden tutkimusten mukaan psyykkisen hyvinvoinnin ongelmat ovat yleisempiä vähemmän koulutetuilla, pienituloisilla ja työntekijäammateissa toimivilla kuin korkeammalle koulutetuilla, toimihenkilöillä ja suurituloisilla. Heikko sosioekonominen asema voi johtaa heikompaan mielenterveyteen, toisaalta mielenterveyden häiriöistä kärsivät voivat myös vajota huonompaan yhteiskunnalliseen asemaan. Hyvä mielenterveys vastaavasti voi edistää ylempään yhteiskunnalliseen asemaan pääsemistä. (THL 12.5.2017.)

5.2.3 Hyvinvoinnin sosiaalinen ulottuvuus

Sosiaalinen ja emotionaalinen hyvinvointi viittaavat hyvään mielenterveyteen ja hyvinvointiin, johon liittyy optimismisuus, itseluottamus, onnellisuus, elinvoimaisuus, itsetunto ja saavutukset sekä että elämällä on jokin merkitys ja tarkoitus ja ympärillä on kannustavia ihmissuhteita (Weare 2015, 3). Sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta ihmissuhteet ja niiden toimivuus ovat oleellisia asioita. Ihminen tarvitsee yhteyttä muiden ihmisten kanssa. Läheisyyden tarve, joka lisää halua kuulua ryhmiin ja tulla hyväksytyksi sekä olla rakastettu ja antaa rakkautta, kuuluu yksiin ihmisen perustarpeista. Yksi tasapainoisen elämän tunnusmerkeistä on kuuluminen moniin erilaisiin ihmisryhmiin. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, [Viitattu 2.2.2021].)

Hämäläisen (29.9.2019) mukaan sosiaalisten suhteiden luominen voi olla joillekin nuorille haasteellista. Sosiaaliset taidot ovatkin yksi keskeisimmistä elämänhallinnan voimavaroista.

Yksinäisyys puolestaan voi olla merkki sosiaalisten taitojen puutteesta. Yksinäisyys ennustaa voimakkaasti myöhemmällä iällä ilmeneviä tunne- ja käyttäytymisongelmia, kuten psyykkisiä sairauksia, fyysisen terveyden, sosiaalisen pärjäämisen sekä koulutus- ja työuran häiriöitä.

Valtioneuvoston tutkimuskatsauksen mukaan sosiaalinen hyvinvointi pitää sisällään muun muassa aktiivisen osallistumisen lähiyhteisöön ja tapahtumiin, osallisuuden ympäröivään yhteiskuntaan, vuorovaikutussuhteet eri ihmisten kanssa sekä osallistumisen työelämään. Sosiaaliseen hyvinvointiin vaikuttaa muun muassa vanhempien rakastava kasvatusta ja hyvä suhde lapseen, yhteisöllisyyden tunne, vakituinen työsuhde ja vakaat tulot. Mielenterveysongelmat vähentävät sosiaalista hyvinvointia, kun taas heikko sosiaalinen hyvinvointi puolestaan lisää mielenterveysongelmia. Hyvä sosiaalinen hyvinvointi lisää koettua tyytyväisyyttä elämään sekä elämänlaatua osana mielenterveyttä, kun ihminen vanhenee. Laaja sosiaalinen verkosto myös ehkäisee ennenaikaista kuolleisuutta iäkkäillä ihmisillä. (Vesa ym. 2020, 13–15.)

6 OPINÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

6.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tarkoituksenamme oli selvittää Tolkkupaja-hankkeen merkitystä koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten elämään, hyvinvointiin, elämänhallintaan sekä tulevaisuuden suunnitteluun. Tavoitteenamme oli tuottaa tietoa Tolkkupajalle hankkeessa olevien nuorten kokemuksista ja ajatuksista. Halusimme myös selvittää Tolkkupaja-hankkeen tarpeellisuutta Seinäjoella. Lisäksi yhtenä tavoitteena oli selvittää, onko Seinäjoen palvelujärjestelmässä pysyvää tarvetta Tolkkupajan kaltaiselle toiminnalle.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten Tolkkupaja-hanke on vaikuttanut nuorten elämänhallintaan ja hyvinvointiin?
2. Millaisia vaikutuksia Tolkkupajalla on ollut nuorten voimavarojen löytymiseen?
3. Miten Tolkkupaja on vaikuttanut nuorten kouluttautumis- tai työllistymissuunnitelmiin?

6.2 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyömme prosessi (Kuvio 1) alkoi keväällä 2020, kun toinen meistä aloitti harjoittelunsa Tolkkupaja-hankkeessa, ja aloimme selvittää, olisiko heillä halukkuutta toimia opinnäytetyömme yhteistyökumppanina. Myöntävän vastauksen jälkeen valitsimme itse opinnäytetyömme aiheen ja teimme tutkimussuunnitelman. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen haimme Seinäjoen kaupungilta tutkimuslupaa, joka myönnettiin syksyllä 2020. Opinnäytetyömme yhteistyötaho Tolkkupaja-hanke on toivonut, että hankkeen toiminnasta tehtäisiin opinnäytetyö ja saataisiin tuloksia nuorten kokemuksista.

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen. Aluksi suunnittelimme haastattelurungon tutkimuskysymysten ja jo kirjoittamamme teorian pohjalta. Pohdimme teemoja, jotka tukivat tutkimuskysymysten aiheita. Jaottelimme kysymykset viiteen eri osioon, jotka selkeyttivät ja rytmittivät haastattelurunkoa. Pääteemat olivat työpajalle

ohjautuminen, kokemukset työpajasta toiminnan aikana ja sen jälkeen sekä elämänhallinta. Pyrimme pitämään haastattelurungon mahdollisimman yksinkertaisena, ja joitakin kysymyksiä avasimme hieman esimerkkisanoilla, jotta kysymykset selkiytyisivät varmasti. Toinen meistä oli suorittamassa harjoitteluaan Tolkkupajalla, joten oli helppo sopia nuorten kanssa haastatteluja sinä aikana. Lisäksi Tolkkupajan työntekijät sopivat haastattelut niiden kanssa, jotka olivat jo lopettaneet työpajalla. Haastatteluja sovittaessa nuorille kerrottiin, että kyseessä on opinnäytetyön tutkimukseen liittyvät haastattelut, jotka käsittelevät Tolkkupajan toimintaa ja nuorten kokemuksia siitä.

Toteutimme tutkimuksemme puolistrukturoiduilla yksilohaastatteluilla joulukuussa 2020. Haastattelimme kuutta Tolkkupaja-hankkeeseen osallistunutta nuorta, jotka olivat iältään 22–28-vuotiaita. Haastattelut kestivät keskimäärin noin 20 minuuttia. Puolet haastateltavista oli mukana Tolkkupajan toiminnassa haastatteluhetkellä, ja muut olivat olleet toiminnassa mukana viimeisen puolen vuoden aikana. Haastattelut toteutimme Tolkkupajan tiloissa rauhallisessa ympäristössä. Haastateltavat kuusi nuorta valikoituivat haastatteluun halukkuuden perusteella. Toiveenamme oli saada 10 haastattelua, mutta tarpeeksi halukkaita ei löytynyt. Ennakoimme, että aineistosta ei tule kovin laaja, kun haastattelujen kohderyhmänä on nuoret, joten siksi olisimme toivoneet saavamme enemmän haastatteluja. Haastattelujen alussa kerroimme vielä nuorille keräävämmä kokemuksia Tolkkupajan toiminnasta opinnäytetyötämme varten. Lisäksi kerroimme haastateltavien pysyvän anonyymiteetin takana. Nauhoitimme haastattelut ja kysyimme jokaiselta nauhoittamiseen luvan.

Kuvio 1: Opinnäytetyön tutkimusprosessi

6.3 Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen, koska tutkimme nuorten omakohtaisia kokemuksia. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Sen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. On myös muistettava, että todellisuus on moninainen, ja tutkimuksessa on otettava huomioon, että sitä ei voi mielivaltaisesti pilkkoa osiin. Jokainen tapahtuma muovaa samanaikaisesti toistaan, joten on mahdollista löytää monen suuntaisia suhteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia, ja niitä pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteerinä on siis laatu eikä määrä. (Eskola & Suoranta 1998, 15.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tiedonkeruun välineenä suositetaan ihmistä ja tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin, kuin eri mittausvälineisiin. Tätä puoltaa näkemys, että ihminen on tarpeeksi joustava sopeutumaan vaihteleviin tilanteisiin. Laadullisessa tutkimuksessa

aineiston hankinnassa suositaan menetelminä muun muassa teemahaastattelua, ryhmähaastattelua sekä osallistuvaa havainnointia, joissa tutkittavan ääni ja mielipiteet pääsevät esille. Tutkimuksen kohderyhmä valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotoksella. Laadullinen tutkimus on luonteeltaan joustavaa, ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina, ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Keräsimme aineiston puolistrukturoiduilla yksilöhaastatteluilla. Aloitimme toteuttamaan haastatteluja esittämällä jokaiselle haastateltavalle samat kysymykset lähes samassa järjestyksessä, kuten puolistrukturoidussa haastattelussa edetään. Osa haastateltavista oli vähäsanaisempia, jolloin esitimme tarkennuksia kysymyksiin. Kaikki eivät kuitenkaan osanneet kuvailla kysyttyä asiaa tarkemmin apukysymyksistä huolimatta. Emme kuitenkaan halunneet johdatella nuorten vastauksia, jotta heidän oikeat mielipiteensä tulisivat esiin. Puolistrukturoidut haastattelut osoittautuivat hyväksi aineistonkeruumenetelmäksi, kun otetaan kohderyhmä huomioon. Haastattelut sujuivat hyvin ja rauhallisissa merkeissä. Virhetulkintoja ei ainakaan haastattelutilanteessa tullut, mutta kaikkien teemojen kysymyksiin ei saatu selkeitä vastauksia.

Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset voivat olla kaikille haastateltaville samat, mutta haastateltavat vastaavat kysymyksiin omin sanoin, eli niitä ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin (Eskola & Suoranta 1998, Hirsjärven & Hurmeen 2008, 47 mukaan). Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 48) mukaan teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä siksi, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat kaikille samat. Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Muissa puolistrukturoiduissa haastatteluissa esimerkiksi kysymykset tai kysymysten muoto ovat kaikille samat.

6.4 Aineiston analysointimenetelmä

Analysointitavaksi valitsimme teemoittelun, jonka koimme sopivan puolistrukturoitujen haastattelujen analysointitavaksi. Teemoittelulla aineistosta voidaan tuoda esiin teemoja, jotka havainnollistavat tutkimusongelmia. Näin pystytään vertailla tiettyjen teemojen ilmenemistä aineistossa. Aineistosta voidaan kerätä siis sen keskeiset teemat ja esittää se joukkona erilaisia kysymyksen asetteluja. (Eskola & Suoranta 1998, 126.) Teemoittelu on sopiva analysointitapa, kun on jokin käytännöllinen ongelma, joka halutaan ratkaista. Näin aineistosta pystytään poimimaan tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Kortteiselle (1992) teemoittelu tarkoittaa tiukkaa teorian ja aineiston yhteyttä. (Eskola & Suoranta 1998, 129.)

Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa otetaan tarkasteluun sellaisia aineistosta nousevia osa-alueita, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Ne voivat pohjautua teemahaastattelun teemoihin ja odotuksena on, että ainakin lähtökohtateemat tulevat esille. Aineistosta esille nostetut teemat perustuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanoista. On epätodennäköistä, että haastateltavat ilmaisisivat saman asian täysin samalla tavalla, mutta tutkija laittaa ne kuitenkin samoihin teemoihin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 173.)

Teemoja, joita erittelimme aineistosta, olivat Tolkkupajassa aloittaminen, Tolkkupajan vaikutukset nuorten elämänhallintaan, tulevaisuuden suunnittelu, kokemukset Tolkkupajasta, Tolkkupajan merkitys sekä voimavarat. Kävimme aineiston läpi haastattelukysymysten pohjalta kysymys kerrallaan ja etsimme samankaltaisia vastauksia ja yhtäläisyyksiä. Sen jälkeen yhdistelimme samankaltaisia vastauksia samoihin teemoihin. Teimme litteroinnin Word-tiedostolle ja tulostimme sen sekä haastatteluaineistot, jotta aineistoa oli helpompi käydä läpi ja löytää samankaltaisia vastauksia. Etsimme myös jokaisesta teemasta sopivia suoria lainauksia, jotta nuorten ääni tulisi mahdollisimman hyvin kuulluksi. Analyysissa annoimme haastateltaville nuorille omat koodit (H1, H2, jne.), jotka toistuivat aina jokaisen nuoren vastauksissa. Aineistot ja nauhoitteet poistimme opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehtäessä pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta silti tulosten luotettavuus ja pätevyys voivat vaihdella. Sen vuoksi kaikissa tutkimuksissa on tavoitteena arvioida tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Tutkimuksen reliaabelius eli luotettavuus tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa siis sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliaabelius voidaan todeta eri tavoilla, esimerkiksi jos kaksi tutkijaa päätyy samanlaiseen tulokseen, voidaan tulosta pitää luotettavana tai jos samaa henkilöä tutkitaan eri kerroilla ja saadaan sama tulos. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validius eli pätevyys. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Mittarit ja menetelmät eivät aina vastaa sitä todellisuutta, mitä tutkija on ajatellut tutkivansa. Esimerkiksi kysymyslomakkeiden kysymyksiin saadaan vastaukset, mutta vastaajat ovat voineet ymmärtää jotkin kysymykset toisin kuin tutkija on ajatellut. Lisäksi, jos tutkija käsittelee saatuja tuloksia oman alkuperäisen ajattelumallinsa mukaisesti, tuloksia ei voida pitää pätevinä ja tosina. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus siitä, miten tutkimus on toteutettu. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Tutkimuksen luotettavuuteen kuuluu myös, että aineiston tuottamisen olosuhteet on kerrottava totuudenmukaisesti ja selkeästi. Lisäksi on kerrottava haastatteluihin käytetty aika, virhetulkinnat haastattelussa, mahdolliset häiriötekijät ja tutkijan itsearviointi haastattelutilanteista. Tulosten tulkintaan pätee sama tarkkuuden vaatimus, eli on kerrottava, millä perusteella tutkija esittää tulkintojaan. Tutkimuksen tuloksia voi täydentää esimerkiksi suorilla lainauksilla aineistosta, mikä voi selkeyttää tuloksia lukijalle. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.)

Tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava, ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on tehty hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Tutkimukseen sovitetaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Tutkimus toteutetaan ja siitä raportoidaan

tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tutkimukselle hankitaan tarvittavat tutkimusluvut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Kuvailimme tarkasti tutkimuksemme eri vaiheet ja aikataulun. Kaikki tutkimustamme koskevat tapahtumat on kerrottu opinnäytetyössämme totuudenmukaisesti. Työssämme käytetyt lähteet on mukautettu tekstiin sopiviksi ja merkitty asianmukaisesti. Haastatteluissa ja aineiston litteroinnissa huomioimme tutkimuksen eettiset säännöt. Tavoitteenamme oli tuoda nuorten oma ääni kuuluviin tutkimustuloksissa, joten käytimme myös suoria lainauksia tulosten raportoinnissa. Haastateltavat nuoret pysyvät anonymiteetin suojassa, ja kerroimme tutkimuksemme tulokset totuudenmukaisesti, mikä lisää tutkimuksemme luotettavuutta. Haimme myös tutkimusluvan Seinäjoen kaupungilta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Taustatietoja

Haastattelemistamme nuorista valtaosa oli työttömänä ja osa sairaslomalla, työkokeilussa, kuntouttavassa työtoiminnassa tai palkkatuella. Puolet nuorista, joita haastattelimme, oli vielä mukana pajatoiminnassa ja puolet oli jo lopettanut toiminnassa käymisen. Nuoret olivat iältään 22–28-vuotiaita, ja kaikilla oli toisen asteen koulutus ja osalla jopa kaksi. Kaikkia yhdisti se, että suoritettu tutkinto ei tuntunut omalta ja työllistyminen on siksi hankalaa. Lisäksi jokainen oli edes jollain elämän osa-alueella syrjäytymisvaarassa.

7.2 Tolkkupajatoiminnassa aloittaminen

Melkein jokainen nuorista oli aloittanut Avoimessa Tolkussa ja siirtynyt siitä projektiin. Tolkkupajan projekteissa voi olla yhtämittäisesti kuusi kuukautta eli kahden eri projektin ajan, jonka jälkeen etsitään nuorelle positiivinen siirtymäpolku. Nuoret olivat päätyneet Tolkkupajalle eri reittien kautta, kuten Aimesta, kaverin kautta, etsivän nuorisotyöntekijän kautta sekä nuorten tapahtumasta. Haastatteluissa nuoret kertoivat Tolkkupajassa aloittamisen syiksi tekemisen puutteen arjessa, arkirytmien puutteen sekä sen, että he kaipaivat päiviinsä sisältöä. Jokaisella nuorella oli myös lyhyempi tai pidempi työttömyysjakso takana ennen pajassa aloittamista.

Haastateltavista kaikki kertoivat Tolkkupajassa aloittamisen tuntuvan helpolta ja mukavalta. Osa mainitsi myös pienen jännityksen tunteen ensimmäisellä kerralla, mutta se hälveni nopeasti. Moni koki, että Avoimesta Tolkusta oli helppo siirtyä projekteihin, kun oli pääsyt tutustumaan pajan toimintaan aluksi kevyemmin.

Oli ihan helppo ja hauska tulla, meillä oli minigolfia, kun mä tulin ekan kerran tänne. (H1)

Ainakin tuli päiviin lisää sisältöä, avoimessa oli mukavaa, ja kun houkuteltiin projekteihin niin tuli fiilis, että oli helppo vaihtaa. (H2)

7.3 Nuorten kokemuksia Tolkkupaja-hankkeesta

Jokaisella nuorella oli omalle työpajajaksolleen henkilökohtaisia tavoitteita, jotka olivat kaikilla kuitenkin hyvin samankaltaisia. Nuoret toivoivat omaan arkeensa enemmän rytmiä ja mielekästä tekemistä. Puolet haastateltavista mainitsi tavoitteeksi myös tulevaisuuden suunnittelun, kuten pääsyn koulutukseen tai työelämään.

Saada aikaan jotakin ja saada tekemistä ajalle, jolloin ei ollut mitään. (H4)

Jokainen nuori koki, että Tolkkupajan toiminta edisti heidän tavoitteitaan. Nuorten päiviin tuli sisältöä Tolkkupajalla käydessä, sekä arkirytmiksi alkoi selkeytyä monella. Muutama nuori mainitsi myös yksilövalmennusten merkityksen tavoitteiden saavuttamisessa olleen tärkeää.

No aika hyvin edisti, sanoisin, että just nää keskustelut ohjaajan kans ainakin. (H3)

Jokaisessa haastattelussa kävi ilmi, että taidelähtöinen työpajatoiminta koettiin mielenkiintoisena, erityisesti Tolkkumix -projektissa ollut sanataideosuus mainittiin useassa haastattelussa ja se koettiin mieluisaksi.

Se oli juuri sitä mitä halusinkin, se oli erittäin hauskaa toimintaa ja viihdyin erittäin hyvin. (H4)

Sanataiteessa tuntui, että on turvallinen ympäristö ja oli fiilis, että moka on mahdollisuus. (H5)

Jokainen nuori koki ohjaajilla olleen suuri merkitys toiminnan mielekkyyteen sekä kokemukseen Tolkkupajasta, ohjaajat koettiin mukavina ja ammattitaitoisina. Puolella nuorista oli kokemus, että ei niin pätevä projektinvetäjä vaikutti kokemukseen negatiivisesti, mutta taas loistava projektinvetäjä nostatti kokemusta entisestään.

7.4 Tolkkupajan vaikutukset nuorten elämänhallintaan

Puolet kertoi arkirytmien olleen hukassa ennen Tolkkupajassa aloittamista, mutta toiminnan ansiosta arkirythmi on parantunut ja siihen on saanut apua työpajatoiminnasta. Valtaosa ajatteli, että Tolkkupaja paransi arjenhallintaa ja erityisesti uni- ja ruokailurytmiä, joita nuoret kuivailivat tärkeiksi asioiksi arjessa. Haastatteluissa melkein kaikki nuoret kuvailivat arkensa olevan tällä hetkellä sujuvaa. Asiat, jotka nuorten mielestä sujuivat arjessa, olivat esimerkiksi säännöllinen arkirythmi, liikunta, nukkuminen, kotityöt ja kaupassa käynti.

Mutta kiitos Tolkkupajan nukkumaanmeno-aika tuli vähän rutiinimmaksi. (H4)

Ainakin sillä lailla, että oli tekemistä päiville eikä ollu vaan kotona neljän seinän sisällä ja unirythmi kääntyi, ei ollu vaan silleen, että kattois videoita ja pelais. (H4)

Sosiaalinen kanssakäyminen ja vuorovaikutus uusien ihmisten kanssa koettiin melkein tärkeimmäksi asiaksi mielekkään tekemisen lisäksi Tolkkupajassa. Jokainen nuorista mainitsi toiminnassa käymisen vaikuttavan positiivisesti sosiaalisiin taitoihin. Enimmäkseen nuoret olivat saaneet ryhmäystäviä, kaksi kuitenkin kertoi saaneensa myös yhden hyvän ystävän, jonka kanssa viettää pajatoiminnan ulkopuolellakin aikaa.

Kyllä ainakin omasta mielestä enemmän on ruvennu keskustelemaan ja tutustumaan ihmisiin, sain ainakin yhen kaverin, jonka kanssa näkee joskus. (H1)

Sain ainakin yhden hyvän ystävän, ja pääsin olemaan mukana jutuissa, kun aiemmin oon jättäytynyt vähä sivuun. (H6)

Haastatteluissa puolet nuorista kertoi kykenevänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä täysin. Kaksi koki pystyvänsä vaikuttamaan osittain tai välillä ei ollenkaan masennuksen vuoksi. Yksi haastateltavista sanoi pystyvänsä vaikuttamaan jonkin verran, mutta koki työllistymisen hankalana asiana, johon hän ei pysty itse vaikuttamaan elämässään.

Jonkin verran, työelämään pääseminen on hankalaa. (H2)

Melkein jokainen nuori kertoi haastattelussa, että Tolkkupaja vaikutti kykyihin hallita omaa elämää edes jonkin verran. Vastauksia, joita haastatteluissa tuli esille, olivat esimerkiksi

rohkeuden ja kannustuksen saaminen sekä tietyn kaavan saaminen arkeen, kun aiemmin arjessa ei ollut oikein sisältöä.

Tolkun aikana pystyin paremmin vaikuttaa, kun koki, että on joku tietty kaava eikä liikaa miettinyt asioita. (H6)

Sillain tuli vähä kannustusta niin sanotusti mitä voi tehdä. (H4)

Halusimme tutkimuksessamme selvittää, millaisia vaikutuksia Tolkkupajalla on ollut nuorten voimavarojen löytymiseen. Lähes jokainen vastasi Tolkkupajalla olleen merkitystä omien voimavarojen löytämiseen, joita voivat olla esimerkiksi uudet mielenkiinnon kohteet, itselle tärkeiksi tulleet asiat tai ihmiset. Löytyneitä voimavaroja, joita nuorten vastauksissa tuli esiin, olivat kuvataide, kirjoittaminen, sosiaaliset suhteet ja ystävien löytyminen. Osalle voimavarojen tunnistaminen oli hankalaa eivätkä he osanneet nimetä omia voimavarojaan, mutta kokivat kuitenkin voimaantuneensa Tolkkupajan aikana.

Enemmän voimavaroja nyt, jotenkin kun on tämmöstä mielekästä tekemistä nii just niinku jaksaa. (H3)

Ei sinällään mut mulla on ollu sosiaalisuus se, mistä mä saan voimaa, niin Tolkkupajalla, kun sai olla ihmisten kanssa niin, siitä sosiaalisuudesta sai vielä vähä lisää voimaa. (H4)

7.5 Tolkkupaja-hankkeen jälkeen

Kysyimme haastatteluissa, miten Tolkkupaja on vaikuttanut nuorten kouluttautumisen- tai työllistymissuunnitelmiin. Suurin osa haastateltavista kertoi, että Tolkkupajasta on ollut apua tulevaisuuden suunnitteluun, kun on päässyt tutustumaan eri vaihtoehtoihin Tolkkupajan kautta, ja osalle on löytynyt sopiva alakin. Tolkkupajan toiminnassa nuoret pääsivät kuulemaan eri mahdollisuuksista jatkopolkua ajatellen, kuten eri koulutuksista, kuntouttavasta työtoiminnasta sekä työkokeilusta. Jokaisella oli myös toiveena tulevaisuudessa päästä koulutukseen tai työelämään. Muutama nuori mainitsi myös tutustumiskäynnit, esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan opistolle, joita he kuivailivat todella hyödyllisiksi. Jokaisella haastateltavalla oli suunnitelmana hakea opiskelemaan, mutta kaikilla ei ollut vielä selvää alaa mielessä.

Täältä käytiin katsomassa opiskelupaikkoja ja saanut hyvin selville mihin vois mennä. (H4)

Helpotti jollain tavalla opiskeluasioita, ainakin yks hyvä opiskeluvaihtoehto löytyi, nuoriso-ohjaaja. (H2)

Yksi tutkimuskysymyksistämme oli, miten Tolkkupaja-hanke on vaikuttanut nuorten elämänhallintaan ja hyvinvointiin. Vastauksissa kävi ilmi, että nuoret kokivat Tolkkupajatoiminnan olleen merkityksellinen omalle hyvinvoinnilleen. Monissa haastatteluissa toistuivat samat vastaukset ja yleisin hyvinvoinnin osa-alue, joka mainittiin, oli sosiaalinen kanssakäyminen saman ikäisten kanssa. Toiseksi eniten nuoret kokivat hyvinvointiansa parantaneen uni- ja ruokailurytmin sekä mielekkään tekemisen löytyminen. Puolet haastateltavista kertoi myös Tolkkupajatoiminnan kohottaneen mielialaa. Pari nuorta mainitsi myös, että luovuuden käyttäminen lisäsi omaa hyvinvointia.

Tolkkupaja ei ainakaan huonontanut oloa ja aina kun kalenterissa oli, että on sanataidetta, niin siihen kampe sin itteni vaik oli paska olo ja se oli aina kaiken arvosta ja kannusti poistumaan kotoa ihmisten ilmoille ja toteuttaa itseä. (H5)

Pieniä onnistumisen tunteita, kun niitä ei omassa arjessa hirveesti ole ja kun vaan jaksaa tulla paikalle niin siinä on jo onnistuminen. (H5)

Jokainen nuorista kertoi Tolkkupajatoiminnan vaikuttaneen positiivisesti itsetuntoon, ja osa mainitsi saaneensa onnistumisen kokemuksia pajatoiminnan aikana, mikä myös osaltaan vaikuttaa itsetuntoon positiivisesti. Kaikki nuoret kokivat myös omaksuneensa tärkeitä taitoja Tolkkupajassa. Melkein jokainen nuorista koki oppineensa lisää vuorovaikutustaitoja ja tuli rohkeammaksi sosiaalisissa tilanteissa. Yksi nuorista kertoi myös löytäneensä itseään kiinnostavia asioita.

On itsetunto täs sillai niinku parantunu, kun on sosiaalista kanssakäymistä niin ei oo ehkä enää niin varautunu. (H3)

Kaikki nuoret kertoivat haastatteluissa Tolkkupajatoiminnassa mukana olemisen olleen heidän elämässään merkittävä ajanjakso, jota he muistelivat lämmöllä. Osa koki toiminnan merkityksen omassa elämässään suuremmaksi kuin toiset, mutta kaikille toiminnassa mukanaolo merkitsi paljon.

En tiää mitä muutakaan oisin tehny, et nyt sai jotakin tekemistä, kun ei ole töitä. Iso merkitys kun ei tarvinnut jäädä vain kotiin, sai sisältöä elämään, kun ei ole tarpeeksi sairas sairaslomalle mutta liian sairas työtoimintaan. Paikka paikoin Tolkkku oli todella mielekästä tekemistä ja tärkeää, että ihmiset eivät jämähdä kämppiin ja saavat sisältöä elämään ja arkeen, jos jää vaan tyhjän päälle niin sit elämä on kans tyhjää. (H5)

Suuri merkitys ollut, kun ennen kun tuli Tolkkkuun niin oma elämä oli aika sekasin. (H3)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, miten Tolkkupaja-hanke on vaikuttanut nuorten elämänhallintaan ja hyvinvointiin, millaisia vaikutuksia Tolkkupajalla on ollut nuorten voimavarojen löytymiseen sekä miten Tolkkupaja on vaikuttanut nuorten kouluttautumisen- tai työllistymissuunnitelmiin. Tässä luvussa tuomme esille keskeisimmät johtopäätökset tutkimustuloksista viitaten opinnäytetyömme teoriaan ja tutkimuskysymyksiin.

Haastatteluista saatujen tulosten perusteella yleisimmiksi Tolkkupajassa aloittamisen syiksi mainittiin tekemisen puute arjessa, arkirytmien puute sekä sisällön kaipaus päiviin. Jokaisella nuorella oli myös lyhyempi tai pidempi työttömyysjakso takana ennen pajassa aloittamista. Työpajassa aloittaminen koettiin helpoksi ja matalan kynnyksen palveluksi. Tolkkupajan yhtenä tavoitteena on tarjota toimintaa sellaisille nuorille, joilla ei ole mielekästä tekemistä arjessaan (Tolkkupaja, 2019). Elämänlaatua voi parantaa esimerkiksi mielekäs tekeminen, terveys, omanarvontunto, odotukset hyvästä elämästä sekä sosiaaliset suhteet (THL 4.9.2020).

Myös henkilökohtaisissa tavoitteissa työpajajaksolle nuoret mainitsivat juuri halunsa saada arkeen rytmiä sekä mielekästä tekemistä. Tutkimme, miten Tolkkupaja-hanke on vaikuttanut nuorten elämänhallintaan ja hyvinvointiin. Tuloksissa kävi ilmi, että hankkeen vaikutus on ollut positiivinen kaikkien nuorten elämään. Nuoret olivat muun muassa saaneet arkeensa toivomaansa sisältöä sekä mielekästä tekemistä eli myös heidän henkilökohtaiset tavoitteensa olivat täyttyneet. Nuoret kokivat Tolkkupajatoiminnan vaikuttaneen positiivisesti omaan hyvinvointiinsa, etenkin ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa oleminen koettiin merkitykselliseksi omalle hyvinvoinnille. Myös arkirytmien parantuminen Tolkkupajan ansiosta vaikutti nuorten mukaan positiivisesti hyvinvointiin. Lisäksi mieliala kohosi toiminnan aikana sekä luovuuden käyttäminen lisäsi osalla hyvinvointia.

Myös elämänhallintaan Tolkkupaja-hankkeen vaikutus on ollut positiivinen. Nuorten haastatteluista tuli ilmi, että ennen Tolkkupajalla aloittamista monen elämänhallinta oli hukassa, ja tähän moni nuori koki saavansa apua Tolkkupajan aikana, etenkin arkirytmien koettiin parantuneen Tolkkupajassa olon aikana. Yksi työpajojen tavoitteista on saada nuori aktiiviseksi toimijaksi, joka pystyy ottamaan vastuuta omasta elämästään (Komonen 2007, 434).

Lisäksi yksi Tolkkupajan toimintaperiaatteista on edistää nuorten elämönhallintataitoja, sosiaalisia taitoja, toimintakykyä sekä parantaa nuorten mahdollisuuksia löytää omia vahvuuksiaan (Tolkkupaja, 2019).

Sosiaalinen kanssakäyminen koettiin yhdeksi tärkeimmistä teemoista Tolkkupajan toiminnassa, ja moni koki sosiaalisten taitojen parantuneen työpajajakson aikana. Lisäksi suunnilleen saman ikäisten ja samassa tilanteessa olevien seura lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta, kun sai jonkin merkityksellisen toiminnan osaksi arkea. Sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi toimivat ihmissuhteet ovat tärkeitä, sillä ihminen tarvitsee yhteyttä muiden ihmisten kanssa. Myös halu kuulua ryhmiin ja tulla hyväksytyksi on yksi ihmisen perustarpeista (Suomen evankelisluterilainen kirkko, [Viitattu 25.2.2021]). Työpajojen tavoitteena on lisätä osallisuutta, joka ilmenee osallistumisen kokemuksena ja vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin liittymisenä (Isola ym. 2017, 5).

Tutkimustuloksissa tuli ilmi, että Tolkkupajassa mukanaolon koettiin lisäävän kykyä vaikuttaa omaan elämään, kun työpajassa sai rohkeutta ja kannustusta sekä tekemistä arkeen, kun sitä ei ollut aiemmin ollut. Kyky hallita omaa elämää liittyy ulkoiseen elämönhallintaan, joka tarkoittaa sitä, miten ihminen kokee pystyvänsä vaikuttaa omaan elämäänsä sekä kykyyn ohjata sitä ulkoisista tekijöistä huolimatta (Aaltonen ym. 2003, 185–186). Lisäksi moni koki työpajajakson paranteen itsetuntoa, kun sai pajatoiminnassa onnistumisen kokemuksia sekä oppi uusia taitoja. Tärkeimpänä taitona moni nuori mainitsi vuorovaikutustaitojen parantumisen. Aaltonen ym. (2003, 185–186) mukaan hyvä itsetunto on tärkeää sisäisen elämönhallinnan kannalta, sillä se tarkoittaa ihmisen uskoa mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan elämäänsä sekä uskoa itseensä. Lisäksi itselle tärkeiden tavoitteiden luominen elämässä osoittavat ihmisessä vahvaa sisäistä elämönhallintakykyä.

Halusimme selvittää myös, ovatko nuoret löytäneet voimavaroja Tolkkupaja-hankkeen aikana. Haastatteluista saatujen tulosten perusteella monet nuoret kokivat Tolkkupajatoiminnan aikana löytyneen erilaisia voimavaroja, kuten kuvataide, sosiaaliset suhteet, ystävät sekä kirjoittaminen. Huomasimme tuloksista, että voimavarojen löytyminen oli nuorille tärkeää ja kohottaneet monen mielialaa sekä auttanut jaksamaan arjessa. Jokaisella ihmisellä on omat henkilökohtaiset voimavaransa, jotka auttavat selviytymään

arjessa ja voimaannuttavat. Voimavarat voivat liittyä esimerkiksi harrastuksiin, lepoon ja uneen, unelmiin tai ihmissuhteisiin. Omien voimavarojen tunnistaminen on tärkeää, jotta niitä pystyy hyödyntämään. Osa voimavaroista on helpompi tunnistaa ja osa saattaa olla piilossa. (Terveyskylä 13.2.2020.) Haastatteluissa huomasimme, että osa nuorista ei osannut nimetä voimavarojaan, mutta koki silti voimaantuneensa Tolkkupajatoiminnan aikana.

Myös sosionomin kompetensseissa eli osaamisvaatimuksissa tulee esille asiakkaiden ohjaaminen voimavaraistaen, tavoitteellisesti ja osallisuutta tukien. Lisäksi asiakastyön osaamiseen kuuluu muun muassa yksilöiden kasvun ja kehityksen tukeminen, hyvinvoinnin suojaavien- ja riskitekijöiden tunnistaminen, palvelutarpeen arviointi sekä ammatillisen vuorovaikutussuhteen luominen. Muut sosionomin kompetenssit asiakastyön osaamisen lisäksi ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Diak, [Viitattu 15.4.2021].

Komosen (2007, 433) mukaan työpajatoiminnan yhtenä tavoitteena on parantaa nuorten opiskelu- ja työelämävalmiuksia sekä olla apuna nuorten tulevaisuuden suunnittelussa ja ammatinvalintaprosessissa. Yhtenä tutkimuskysymyksenämme oli selvittää Tolkkupaja-hankkeen vaikutusta nuorten työllistymis- ja kouluttautumissuunnitelmiin. Nuorten mukaan Tolkkupajassa sai apua tulevaisuuden suunnitteluun, kun pääsi kuulemaan ja tutustumaan erilaisiin jatkopolkumahdollisuuksiin. Haastatteluissa tuli ilmi, että jokaisella nuorella oli tiedossa jokin itselle mielekäs jatkopolku Tolkkupaja-hankkeen jälkeen, osalla oli edessä kouluun hakeminen, osalla kuntouttava työtoiminta tai Tolkkupajan projektissa jatkaminen. Jokainen nuori myös toivoi tulevaisuudessa pääsevänsä koulutukseen tai työelämään.

Viimeisenä halusimme kysyä nuorilta Tolkkupajan merkitystä heidän elämäänsä. Kaikki kokivat työpajajakson olleen merkittävä asia heidän elämässään, sillä monella ei ollut mitään muuta sisältöä elämässään. Aiemman nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuuden tutkimuksen mukaan työpajoilta saadulla itseluottamuksella, luovuudella ja kokemuksella käytännön asioista on merkitystä, kun ajatellaan nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen ongelmia sekä elämistä työn, koulun ja vapaa-ajan ristiaallokossa (Kuure [Viitattu 26.2.2021], 23). Aaltosen ym. (2003, 361) mukaan nuori integroituu yhteiskuntaan

sosiaalisten verkostojen kautta, kuten koulutuksen, työn ja ystävien avulla, joten sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle jääminen voi johtaa nuoren vakavaan syrjäytymisriskiin. Osallisuus rakentuu koko ajan vahvemmin erilaisiin yhteisöihin ja niihin osallistumisen varaan suomalaisessa yhteiskunnassa. (Komonen 2007, 430).

9 POHDINTA

Koimme opinnäytetyömme aiheen tärkeäksi, koska mielestämme syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tulisi olla enemmän palveluja tarjolla, jotta syrjäytymiskierteet pystyttäisiin entistä paremmin ehkäisemään. Nuorille, joilla ei ole työ- tai koulutuspaikkaa, on tärkeää päästä osalliseksi johonkin mielekkääseen toimintaan, sillä pelkästään kotiin jääminen voi aiheuttaa syrjäytymisriskin. Tolkkupaja-hanke tarjoaa seinäjokelaisille uudenlaisen nuorille sopivan palvelun, joka on mielestämme kiinnostava konsepti, ja halusimme päästä perehtymään sen toimintaan tarkemmin. Koimme myös, että tämänkaltaiselle toiminnalle olisi hankkeen päättymisen jälkeen tarvetta Seinäjoella, joten halusimme tutkia Tolkkupajan tarpeellisuutta asiakkaiden näkökulmasta lähemmin. Lisäksi molempia meitä kiinnostaa nuorten ja nuorten aikuisten parissa työskenteleminen tulevaisuudessa. Halusimme siis myös omien urasuunnitelmien kannalta tutustua tähän aiheeseen.

Lähestyimme Tolkkupajan ohjaajia kysymällä, olisiko heillä halukkuutta toimia opinnäytetyömme yhteistyökumppanina sekä olisiko heillä valmista aihetta. Saimme kuitenkin vapaat kädet ja saimme tutkia työpajatoimintaa oman mielenkiinnon mukaan ja valita aiheen itse. Tolkkupaja-hankkeesta ei vielä ollut tehty opinnäytetyötä, joten ohjaajat suhtautuivat sen kirjoittamiseen odottavaisin mielin.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää Tolkkupaja-hankkeen merkitystä sellaisten nuorten elämänhallintaan ja hyvinvointiin, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella sekä saada selville heidän kokemuksiaan Tolkkupaja-hankkeessa mukana olemisesta. Tutkimuksessa saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Opinnäytetyöprosessi on ollut opettavaista, sillä kummallakaan ei ollut aiempaa kokemusta tutkimuksen tekemisestä. Prosessin aikana tuli paljon uutta ja syvällistä tietoa aiheesta, minkä koemme olevan hyvä apu tulevassa työelämässä. Ajattelimme parityöskentelyn olevan meille luonteva ja sopiva ratkaisu, sillä tuntui helpommalta lähteä opinnäytetyöprosessiin yhdessä kuin yksin. Parin kanssa pystyi jakamaan vastuuta sekä pohtimaan yhdessä hankalia asioita ja löytämään enemmän näkökulmia aiheisiin. Yhdessä tekeminen myös motivoi enemmän opinnäytetyön kirjoittamiseen, kun tiesi, että ei tarvitse yksin selvittää koko prosessista. Parityöskentely on sujunut hyvin, ja olemme pitäneet opinnäytetyön yhtenäisenä kirjoittamalla usein yhdessä

sekä seuraamalla toisen kirjoituksia. Yhdessä olemme myös pohtineet vaikeita kohtia ja miettineet korjausehdotuksia.

Haastattelut sujuivat rauhallisesti, ja oli mielenkiintoista kuulla nuorten kokemuksia Tolkkupaja-hankkeesta. Joidenkin nuorten kanssa keskustelu oli luontevaa, ja aiheesta siirryttiin sujuvasti toiseen, mutta muutamat nuoret olivat hyvin vähäsanaisia, ja keskustelun luontaisuus katosi haastattelutilanteesta. Haastatteluihin olisi ollut mukava saada enemmän nuoria, jotta aineisto olisi ollut hieman kattavampi ja tutkimustuloksista saatu laajemmat. Vaikka tutkimuksemme otanta jäi pieneksi, niin koemme silti, että olemme tuottaneet tärkeää tietoa Tolkkupajalle nuorten kokemuksista. Eettisyyden olemme huomioineet koko prosessin ajan sekä olemme toimineet tutkijoina eettisesti. Eettisyys näkyy opinnäytetyössämme lähteiden merkitsemisenä oikeaoppisesti. Lisäksi haastatteluja varten teimme tutkimuslupahakemuksen, ja haastattelut toteutettiin anonymiteetin suojassa.

Yksilöhaastattelujen avulla saimme nuorten mielipiteitä ja kokemuksia hyvin esille ja halusimme tuoda niitä näkyville myös tutkimustuloksissa mahdollisimman todenmukaisesti käyttämällä myös suoria lainauksia. Koemme, että pystyimme poimimaan haastatteluaineistosta olennaisimmat asiat. Haastatteluvastauksissa tuli esille samoja aiheita kuin aiemmin kirjoittamassamme teoriassa, mikä osoitti, että haastattelurunko oli onnistunut. Koko opinnäytetyöprosessi oli opettavainen ja oli mielenkiintoista päästä tekemään tutkimusta itseä kiinnostavasta aiheesta. Joka vaiheessa pääsimme oppimaan jotakin uutta. Tutkimuksen tekemiseen meni yllättävän paljon aikaa, ja kaikkien lukujen yhteensovittaminen oli välillä hankalaa. Ajankäyttö oli kuitenkin sujuvaa, ja pysyimme suunnitellussa aikataulussa koko prosessin ajan, mistä olemme iloisia.

Ajattelimme, että aihettamme voisi tutkia jatkossa enemmän toteuttamalla haastateltavillemme nuorille esimerkiksi kolmen vuoden päästä uudet haastattelut, joissa selvitettäisiin Tolkkupaja-hankkeen pitkäaikaisia vaikutuksia. Vaihtoehtoisesti Tolkkupaja-hankkeen vaikutuksista voisi tehdä määrällisen tutkimuksen, jossa olisi paljon isompi otanta, jolloin saataisiin selville yleistettävämpää tietoa.

Yleisesti nuorten työpajojen järjestämistä ja niiden kehittämistä tulisi mielestämme edistää, sillä työpajat antavat monille nuorille merkitystä arkeen, josta puuttuu sisältöä ja

mielekkyyttä. Usein mitä kauemmin nuoren elämä rajoittuu enimmäkseen kotiin, sitä suuremmaksi nousee kynnyksen lähtöä mukaan toimintoihin, jotka aktivoivat. Ihmiset tarvitsevat sosiaalisia kontakteja ja kokemuksen, että heillä on merkitystä, mikä myös Tolkkupajan nuorten vastauksissa tuli esille. Tutkimuksessamme jokainen nuori koki muiden ihmisten kanssa olemisen hyvinvoinnilleen merkitykselliseksi, mikä kertoo, että ihmiset kaipaavat sosiaalisia kontakteja elämäänsä.

LÄHTEET

Aaltonen, M., ym. 2003. Nuoren aika. 2. uud. p. Porvoo: WSOY.

Alatalo, J., Mähönen, E. & Räisänen, H. 2017. Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus. [Verkkojulkaisu]. Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM-analyysejä. 76/2017. [Viitattu 1.11.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-211-8>

Alatupa, S. 2007. (toim.) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Edita Prima.

Aluehallintovirasto. Ei päiväystä. Etsivä nuorisotyö. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.11.2020]. Saatavana: <https://avi.fi/tietoa-meista/tehtavamme/opetus-ja-kulttuuri/nuorisotoimi/etsivanuorisotyö>

Bamming, R. & Hilpinen, M. 2018. Työpajatoiminta 2017. Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. [Verkkojulkaisu]. Aluehallintovirastojen julkaisuja. 50/2018. [Viitattu 4.1.2021]. Saatavana: <https://minedu.fi/documents/1410845/4345832/Ty%C3%B6pajatoiminta+2017+-+valtakunnallisen+ty%C3%B6pajakyselyn+tulokset/19b4223f-44b9-4864-a399-12877a5029b4/Ty%C3%B6pajatoiminta+2017+-+valtakunnallisen+ty%C3%B6pajakyselyn+tulokset.pdf>

Bamming, R. 2017. Työpajatoiminta 2016. Valtakunnallisen työpajakyselyn tulokset. [Verkkojulkaisu]. Aluehallintovirastojen julkaisuja. 30/2017. [Viitattu 22.9.2020]. Saatavana: <https://www.intory.fi/aineistot/tilastot/tilastot-2016/>

Council of Europe. European Union. 2018. Health and well-being. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/health-and-well-being>

Diak. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Ei päiväystä. Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK). [Verkkosivu]. [Viitattu 15.4.2021]. Saatavana: <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#f35eef94>

Digi- ja väestötietovirasto. 7.5.2020. Työkokeilu. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.2.2021]. Saatavana: <https://www.suomi.fi/palvelut/tyokokeilu-tyo-ja-elinkeinoitoimisto/a248b29b-2161-452b-9f47-1b5672e6533c>

Erkko, A-M. 2006. Nuorten elämänhallinta ja mielen hyvinvointi. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Sivuaineen proseminarityö. [Viitattu 1.11.2020]. Saatavana: https://mieli.fi/sites/default/files/inline/erkko_2006.pdf

- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. [Verkkokirja]. Tampere: Vastapaino. [Viitattu 11.1.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Eurofound. 7.12.2020. Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.2.2021]. Saatavana: <https://www.eurofound.europa.eu/fi/topic/neets>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Hämeenlinna: Tammi.
- Huttunen, S. 13.10.2016. Blogi: Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiseen elämänvaiheeseen. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.10.2020]. Saatavana: <https://www.ykliitto.fi/uutiset-media/yk-blogi/blogi-ihmisoikeudet-kuuluvat-jokaiseen-elamanvaiheeseen>
- Hämäläinen, T. 29.09.2019. Juurianalyysi: Nuorten elämänhallinta ja mielenterveys. [Verkkosivu]. Sitra. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana: <https://www.sitra.fi/julkaisut/juurisyyanalyysi-nuorten-elamanhallinta-ja-mielenterveys/>
- Into – Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry. Ei päiväystä. Käsitteetkokoelma työpajatoiminnasta. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.2.2021]. Saatavana: <https://www.intory.fi/tyopajatoiminta/tyopajatoiminnan-kasitteet/>
- Into – Etsivä nuoristyö ja työpajatoiminta ry. Ei päiväystä. Työpajatoiminta Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: <https://www.intory.fi/tools/tyopajatoiminta-suomessa/>
- Isola, A-M., ym. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. [Verkkajulkaisu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). Työpaperi 33/2017. [Viitattu 23.11.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Karppinen, K. 2007. Nuorten ongelmat koulutusvalinnoissa ja toiselle asteelle siirryttäessä. Teoksessa: S. Alatupa. (toim.) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki: Edita Prima, 122–139.
- Kessler, R. ym. 2008. Age of onset of mental disorders: A review of recent literature. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: <https://europepmc.org/backend/ptpmcrender.fcgi?accid=PMC1925038&blobtype=pdf>
- Kokko, K. 8.6.2017. Mitä mielen hyvinvointi on? Tiedeblogi. Jyväskylän yliopisto. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: <https://www.jyu.fi/fi/blogit/tiedeblogi/katjakokko>

- Komonen, K. 2007. Työpajatoiminta nuorisotyön työmuotona. Teoksessa: T. Hoikkala & A. Sell. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 429–445. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 76.
- Kuure, T. Ei päiväystä. Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin ulottuvuudet. [Verkkajulkaisu]. Tutkimusraportti. Helsingin yliopisto. [Viitattu 26.2.2021]. Saatavana: https://blogs.helsinki.fi/pajaverkko/files/2010/12/Tutkimusraportti_pajat_lopullinen.pdf
- L 21.12.2016/1285. Nuorisolaki.
- Mielenterveystalo. Ei päiväystä. Arjen perusteet. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/tyokaluja_itsehoito/Pages/arjenperusteet.aspx
- Mielenterveystalo. Ei päiväystä. Voimavarat. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/itsehoito/tyokaluja_itsehoito/Pages/Harjoitusno6Lahjasi.aspx
- Minedu. 2019. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin. [Verkkajulkaisu]. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 18.2.2021]. Saatavana: <https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuol+ella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin/51231944-1fc0-ef0b-fc7a-afc6c975b010/Koulutuksen+ja+ty%C3%B6n+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin.pdf>
- Myrskylä, P. 2012. Hukassa: Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? [Verkkajulkaisu]. EVA-analyysi no 19. [Viitattu 18.10.2020]. Saatavana: <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>
- Määttä, M. 2015. Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. [Verkkajulkaisu]. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. [Viitattu 18.10.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-197-8>
- Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Vaajakoski: Gummerus.
- Rikksentorjuntaneuvosto. Ei päiväystä. Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.2.2021]. Saatavana: <https://rikksentorjunta.fi/varhainen-tuki-ja-syrjaytyminen-ehkaisy>

Ristikari, T. Ei päiväystä. Nuortenlinkki. Nuorten yhteiskuntatakuu – ilman työtä ja opiskelupaikkaa? [Verkkosivu]. [Viitattu 13.11.2020]. Saatavana: <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/koulutus-tyo-ja-raha/nuorten-yhteiskuntatakuu-ilman-tyota-ja>

Saari, J. 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. [Verkkokirja]. Helsinki: Gaudeamus. [Viitattu 20.10.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Salo-Chydenius, S. 2017. A-klinikkasäätiö. Toiminnalliset ja luovat menetelmät. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdetyon-menetelmat-ja-koulutus/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>

Suomen evankelisluterilainen kirkko. Ei päiväystä. Sosiaalinen hyvinvointi ja ihmissuhteet. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana: <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia/sosiaalinen-hyvinvointi-ja-ihmissuhteet>

Suomen virallinen tilasto. (SVT). Tilastokeskus. 14.3.2019. Koulutuksen keskeyttäminen. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: https://www.stat.fi/til/kkesk/2017/kkesk_2017_2019-03-14_tie_001_fi.html

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 1.11.2019. Osallisuus. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.11.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 10.9.2019. Aktivointisuunnitelma. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/tyoelamaosallisuus/kuntouttava-tyotoiminta/aktivointisuunnitelma>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 12.5.2017. Mielensterveys. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/terveys/mielensterveys>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 13.7.2020. Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/uudista-asiakastyota-luovasti-ja-leikkisasti/luovat-menetelmat-vahvistavat-osallisuutta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 23.10.2019. Nuoret. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.11.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/nuoret>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 26.8.2018. Syrjäytyminen ja syrjäytymisen riskitekijät. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.9.2020]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/syrjaytyminen-ja-syrjaytymisen-riskitekijat
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 27.9.2019. Mitä toimintakyky on? [Verkkosivu]. [Viitattu 17.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). 6.5.2019. Nuorten syrjäytyminen. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (THL). Ei päiväystä. Fyysinen kunto ja terveys. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/liikunta/fyysinen-kunto-ja-terveys>
- Terveyskylä. 13.2.2020. Mistä on kyse, kun puhutaan voimavaroista? [Verkkosivu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/kuntoutujalle/oma-hyvinvointi/opas-omien-voimavarojen-tunnistamiseen-ja-vahvistamiseen/mist%C3%A4-on-kyse-kun-puhutaan-voimavaroista>
- Tolkkupaja hankesuunnitelma. 2019. Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020. Suomen rakennerahasto-ohjelma. Euroopan sosiaalirahasto. Julkaisematon.
- Tolkkupaja. 2019. [Verkkosivu]. Seinäjoen kaupungin nuorisopalvelut. [Viitattu 9.9.2020]. Saatavana: <https://www.tolkkupaja.fi/>
- Turja, T & Ruusu, P. 3.6.2014. Eduskunta. Nuorisotakuu. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.2.2021]. Saatavana: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LA/TI/Sivut/nuorisotakuu.aspx
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.1.2021]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö. TE-palvelut. 16.2.2021. Kuntouttava työtoiminta – Kunta tukee työllistymistäsi. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.2.2021]. Saatavana: https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kuntouttava_tyotoiminta/index.html
- Työ- ja elinkeinoministeriö. TE-palvelut. 9.11.2020. Nuorisotakuu. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.11.2020]. Saatavana: <https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/nuoret/nuorisotakuu/index.html>

- Valtioneuvosto. Ei päiväystä. "Tasa-arvoisen yhteiskunnan tavoitteena on, että jokaisella on mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin rahkeet riittävät". [Verkkosivu]. [Viitattu 4.1.2021]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/osaamisen-sivistyksen-ja-innovaatioiden-suomi>
- Vesa, S. ym. 2020. Sosiaalinen hyvinvointi ja sen tiedolla johtaminen. [Verkkojulkaisu]. Valtioneuvosto. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:52. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-037-0>
- Vähä-Vahe, S. 2014. Nuoret työn ja koulutuksen ulkopuolella - Syrjäytyneitäkö? [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -työ. [Viitattu 1.11.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406231840>
- Weare, K. 2015. What works in promoting social and emotional well-being and responding to mental health problems in school. Advice for schools and framework document. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 28.1.2021]. Saatavana: <https://developyourchild.co.uk/wp-content/uploads/sites/21/2016/03/NCB-well-being-mental-health-report-2015.pdf>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 1. Haastattelurunko

Taustatiedot

- Ikä
- (Sukupuoli)
- Mitä kouluja olet käynyt? Myös keskeytyneet koulutukset
- Oletko tällä hetkellä opiskelija, työssäkäyvä, sairauslomalla, työtön vai jokin muu, mikä?

Ohjautuminen työpajalle

- Miten ohjauduit/päädyit Tolkkupajalle?
- Mikä mielestäsi oli Tolkkupajalle ohjautumisen syy?
- Miltä Tolkkupajatoiminnassa aloittaminen tuntui?

Kokemuksia Tolkkupajasta

- Osallistuitko Avoimeen Tolkkuun vai Tolkun projektiin? (Mikä projekti, milloin?)
- Miten kauan olit Tolkkupajalla?
- Millaisia henkilökohtaisia tavoitteita sinulla oli Tolkkupajalle tullessasi?
- Miten Tolkkupajan toiminta edisti mielestäsi tavoitteitasi?
- Millaisena koit taidelähtöisen työpajatoiminnan?
- Millaiseksi koit arkesi ja jaksamisesi Tolkkupajatoiminnan aikana?
- Miten Tolkkupajan ohjaajilla/projektinvetäjillä oli merkitystä kokemukseesi Tolkkupajalla?

Tolkkupajatoiminnan jälkeen

- Mitä teet tällä hetkellä?
- Mikä oli polkusi heti työpajatoiminnan jälkeen?
- Miten Tolkkupaja vaikutti työllistymiseen, koulupaikan saamiseen, johonkin muuhun palveluun pääsemisessä?
- Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia sinulla on?
- Miten koit Tolkkupajatoiminnan merkityksen sinulle hyvinvointisi ja oman polun löytämisen kannalta?
- Vaikuttiko Tolkkupaja itsetuntoosi?
- Mitä tärkeitä taitoja koet oppineesi Tolkkupajalla?

Elämänhallinta

- Miten koet, että arkesi sujuu tällä hetkellä? (säännöllinen rytmi, liikunta, nukkuminen, kotityöt, kaupassakäynti yms.)
- Millainen arki sinulla oli ennen Tolkkupajalle menoa?
- Miten Tolkkupaja vaikutti arkeesi ja hyvinvointiisi?
- Miten Tolkkupajalla mukana oleminen on vaikuttanut sosiaalisiin suhteisiisi? Oletko saanut uusia ystäviä?
- Koetko, että pystyt vaikuttamaan itse omaan elämääsi?
- Vaikuttiko Tolkkupaja kykyihisi hallita omaa elämääsi?
- Oliko Tolkkupajatoiminnalla merkitystä omien voimavarojen löytämiseen? (mielenkiinnonkohteet, itselle tärkeät asiat/i ihmiset yms.)

Jotain muuta, mitä haluat kertoa Tolkkupajan merkityksestä elämääsi?